STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA PAOLA MENGOZZIHO

přednesené dne 17. února 2011 [1]

1. Kasační opravný prostředek, který je předmětem tohoto řízení a jenž byl podán společností Elf Aquitaine SA (dále jen „Elf Aquitaine" nebo „navrhovatelka") směřuje proti rozsudku, kterým Tribunál zamítl žalobu na neplatnost podanou společností Elf Aquitaine proti rozhodnutí ze dne 19. ledna 2005 [2] (dále jen „rozhodnutí"), v němž Evropská komise zjistila, že některé podniky, včetně podniku složeného ze žalobkyně a její dceřiné společnosti Arkema SA (dále jen „Arkem"), dříve Elf Atochem SA (dále jen „Elf Atochem"), poté Atofina SA (dále jen „Atofina"), porušily čl. 81 odst. 1 ES (nyní článek 101 SFEU) a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP, jelikož se účastnily kartelové dohody týkající se trhu s monochloroctovou kyselinou [3] (dále jen „napadený rozsudek").

I – Skutečnosti předcházející sporu, napadený rozsudek, řízení před Soudním dvorem a návrhová žádání účastníků řízení

2. Podle informací uvedených v bodech 3 a následujících napadeného rozsudku Komise začala své šetření ohledně kartelové dohody týkající se monochloroctové kyseliny na konci roku 1999 poté, co na ni upozornil jeden z podniků účastnících se kartelové dohody. Dne 14. a 15. března 2000 Komise provedla šetření na místě, mimo jiné v prostorách společnosti Elf Atochem. Dne 7. a 8. dubna 2004 zaslala dvanácti společnostem, včetně společnosti Elf Aquitaine a Atofina, oznámení námitek (dále jen „ON") (body 3 až 5 napadeného rozsudku).

3. V uvedeném rozhodnutí měla Komise, která odmítla argumenty ve prospěch opaku předložené společností Elf Aquitaine, za to, že skutečnost, že tato společnost vlastní 98 % akcií společnosti Atofina, je dostatečná k tomu, aby jí mohla být přičítána odpovědnost za jednání její dceřiné společnosti. Kromě toho uvedla, že skutečnost, že společnost Elf Aquitaine nevyráběla a neprodávala monochloroctovou kyselinu nebrání tomu, aby byla považována za společnost, která tvoří hospodářskou jednotku s operačními jednotkami skupiny (body 9 a 12 napadeného rozsudku). Pokuta uložená v rozhodnutí společnostem Elf Aquitaine a Arkema

1 — Původní jazyk: italština.

2 — Rozhodnutí K (2004) 4876 v konečném znění, vztahující se k řízení podle článku 81 [ES] a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/E-1/37.773 – AMCA).

3 — Rozsudek ze dne 30. září 2009, Elf Aquitaine v. Komise (T-174/05).

z titulu společné a nerozdílné odpovědnosti činí 45 milionů eur [čl. 2 písm. c) rozhodnutí a bod 30 napadeného rozsudku].

4. Dne 27. dubna 2005 podala společnost Elf Aquitaine žalobu na neplatnost uvedeného rozhodnutí. Na podporu své žaloby vznesla devět žalobních důvodů vycházejících z porušení práv obhajoby, nedostatečného odůvodnění, rozporuplného odůvodnění, porušení pravidel upravujících přičitatelnost protiprávního jednání, jehož se dopustila dceřiná společnost, mateřské společnosti, porušení několika základních zásad, které jsou nedílnou součástí právního řádu Společenství, porušení zásady řádné správy, porušení zásady právní jistoty, zkreslení důkazů a zneužití pravomoci. Dále vznesla podpůrně žalobní důvod vycházející z nekoherentnosti úvah Komise týkajících se výpočtu pokut, a podpůrněji žalobní důvod směřující ke snížení pokuty na přiměřenou úroveň. V napadeném rozsudku Tribunál všechny vznesené žalobní důvody zamítl a uložil žalobkyni náhradu nákladů řízení.

5. Návrhem došlým kanceláři Soudnímu dvoru dne 15. prosince 2009 navrhovatelka podala kasační opravný prostředek, který je předmětem tohoto řízení. Navrhuje, aby Soudní dvůr zrušil napadený rozsudek a vyhověl návrhovým žádáním předloženým v prvním stupni, která znějí na zrušení čl. 1 písm. d), čl. 2 písm. c), článku 3 a čl. 4 odst. 9 rozhodnutí. Podpůrně navrhuje, aby Soudní dvůr na základě článku 261 SFEU zrušil nebo snížil pokutu ve výši 45 milionů eur uloženou společně a nerozdílně společnostem Arkema a Elf Aquitaine v čl. 2 písm. c) rozhodnutí. Navrhuje, aby v každém případě byla Komisi uložena náhrada nákladů řízení. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr zamítl kasační opravný prostředek a uložil navrhovatelce náhradu nákladů řízení.

6. Zástupci účastníků řízení byli vyslechnuti na jednání, které se konalo dne 25. listopadu 2010.

II – Analýza

A – *Ke kasačnímu opravnému prostředku*

7. Na podporu svého kasačního opravného prostředku Elf Aquitaine vznáší šest důvodů, a to prvních pět důvodů primárně a šestý podpůrně.

1. K prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku

8. Svým prvním důvodem kasačního opravného prostředku navrhovatelka vytýká Tribunálu, že nevyvodil nezbytné důsledky z trestněprávní povahy pokut uložených podle článku 101 SFEU. Podle navrhovatelky měla tato trestní povaha vést Tribunál k tomu, aby v plném rozsahu použil zásady personality trestní odpovědnosti a trestu a presumpce neviny zakotvené v čl. 6 odst. 1 a 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“)[4]. Navrhovatelka tvrdí, že Tribunál namísto toho nesprávně použil tyto zásady pouze na jednotku bez právní subjektivity, podnik Atofina/Elf Aquitaine, a nikoliv na společnosti, které jej podle ní tvoří a jsou jako jediné právními subjekty. Toto pojetí vedlo podle navrhovatelky Tribunál zvláště k tomu, že odmítl přiznat navrhovatelce výhodu vyplývající z presumpce neviny tím, že ji nepoužil v předběžném šetření, a dále k vyloučení použití zásad personality trestní odpovědnosti a trestu tím, že odmítl důkazy, jež předložila k prokázání toho, že se vůbec neúčastnila protiprávního jednání a že její dceřiná společnost jednala na trhu samostatně. Komise předesílá, že v projednávaném případě lze ponechat otázku povahy pokut uložených za porušení pravidel hospodářské soutěže, k níž až do dneška Soudní dvůr nezaujal výslovně postoj, otevřenou, jelikož práva, která vyplývají z takové kvalifikace, jako jsou práva obhajoby a presumpce neviny, jsou judikaturou v každém případě uznaná a zaručená.

9. Stejně jako Komise mám za to, že v projednávaném případě nebyl Soudní dvůr povinen zaujmout výslovně svůj postoj k otázce povahy pokut uložených za porušení pravidel hospodářské soutěže, která, připomeňme si jsou v čl. 23 odst. 5 nařízení (ES) č. 1/2003[5] výslovně kvalifikována jako opatření, která nemají trestněprávní povahu. V rámci svého prvního důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka totiž Tribunálu nevytýká, že popřel trestněprávní povahu těchto pokut, ale vytýká mu, že porušil základní práva, která jí přísluší jakožto právnické osobě, která je považována za odpovědnou za protiprávní jednání, s nímž jsou spojeny sankce, které podle ní mají trestněprávní povahu. Přitom při důkladnějším pohledu zjistíme, že se specifické výtky, které Elf Aquitaine uplatňuje v rámci tohoto důvodu, z velké části překrývají s výtkami uplatňovanými v rámci jiných důvodů kasačního opravného prostředku,

4 — Podepsaná v Římě dne 4. listopadu 1950.

5 — Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy. Jak je známo, podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva kvalifikace sankce jako sankce, která nemá trestněprávní povahu, v právním řádu smluvního státu nevylučuje, že této sankci je přesto přiznána trestněprávní povaha pro účely použití ustanovení EÚLP (viz Evropský soud pro lidská práva, rozsudek ze dne 8. června 1976, Engel a další v. Nizozemsko, řada A, č. 22). Bez dalšího prohlubování analýzy upozorňuji, že ve světle této judikatury je patrně nepravděpodobné, že by sankce uložené na základě nařízení č. 1/2003 mohly nemít trestněprávní povahu z pohledu EÚLP.

zvláště pak v rámci druhého důvodu, kde tvrdí, že došlo k porušení práv obhajoby, kterého se Soud měl dopustit, když jí odepřel právo účastnit se předběžného šetření, a v pátém důvodu, v rámci kterého uplatňuje porušení zásad personality trestní odpovědnosti, trestu a presumpce neviny vyplývající z nevyvratitelnosti domněnky, o níž se Komise opřela k prokázání odpovědnosti společnosti Elf Aquitaine za jednání společnosti Atofina. Z toho vyplývá, že první důvod kasačního opravného prostředku není ve skutečnosti samostatný, s výjimkou té části, která se týká tvrzení, podle něhož Tribunál nesprávně použil základní práva dovolávaná navrhovatelkou na podnik, který tvoří společnost Elf Aquitaine a její dceřiná společnost, a nikoliv pouze na navrhovatelku. Cílem toho tvrzení je však také, jak uvidíme lépe později, uplatnit podstatné porušení těchto práv a toto tvrzení je opakováno na různých místech kasačního opravného prostředku.

10. Na základě výše uvedeného mám za to, že není namístě samostatně přezkoumat první důvod kasačního opravného prostředku, zvláště nezávisle na druhém a pátém důvodu. Při přezkumu výtek formulovaných v rámci těchto dvou důvodů kasačního opravného prostředku budu vycházet z toho, že základní předpoklad, o který se opírá navrhovatelka, a sice že sankce uložené za porušení unijních pravidel v oblasti hospodářské soutěže mají trestněprávní povahu, je správný.

2. Ke druhému důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z porušení práv obhajoby navrhovatelky

11. V rámci svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnost Elf Aquitaine vytýká Tribunálu, že porušil její práva obhajoby tím, že nesprávně vyložil zásady spravedlnosti a rovnosti zbraní. Tento důvod obsahuje dvě části.

a) K první části

12. Navrhovatelka především vytýká Tribunálu, že nezajistil ochranu jejích práv obhajoby od fáze předběžného šetření předcházejícího zaslání ON. V průběhu této fáze správního řízení navrhovatelka nejenže nebyla vyslechnuta Komisí, ale nebyla ani informována o podezření, které se jí týkalo. Podle navrhovatelky v projednávaném případě bylo respektování těchto požadavků vůči ní o to důležitější, že se neúčastnila protiprávního jednání, a dokonce o něm ani nevěděla. Kromě toho tvrdí, že skutečnost, že byla o šetření, které se jí týkalo informována pozdě (ve fázi ON), jí neumožnila, aby přijala nezbytná opatření k užitečné přípravě své obrany, zvláště pokud jde o zachování případných důkazů určených k prokázání samostatnosti její dceřiné společnosti na trhu. Podle navrhovatelky je v rozporu s trestněprávní povahou sankcí uložených podle článku 101 SFEU omezit výkon práv obhajoby pouze na fázi

po zaslání ON. Ve své replice se na podporu svých argumentů navrhovatelka zvláště dovolává dokumentu Komise „Best Practices on the conduct of proceedings concerning Articles 101 and 102 TFEU" zveřejněného Komisí v lednu 2010 (dále jen „Best Practices").

13. Přezkum této výtky vyžaduje především určení toho, zda a v jakých mezích je Komise za účelem respektování práv obhajoby podniků účastnících se jednání, které je v rozporu s pravidly hospodářské soutěže, povinna před zahájením předběžného šetření, a tedy před zasláním ON informovat tyto podniky o podezření, které se jich týká.

14. V tomto ohledu připomínám, že podle ustálené judikatury v jakémkoli řízení, které může vést k uložení takových sankcí, zejména pokut nebo penále, jako jsou sankce stanovené v nařízení č. 1/2003, představuje právo na obhajobu základní právo, které je nedílnou součástí obecných právních zásad, jejichž dodržování zaručuje Soudní dvůr [6].

Je třeba dále připomenout, že správní řízení upravené nařízením č. 1/2003, které probíhá před Komisí, je tvořeno dvěma odlišnými a po sobě jdoucími fázemi, z nichž každá má svou vlastní vnitřní logiku. První fáze, která probíhá až do ON, počíná běžet ode dne, kdy Komise v rámci výkonu pravomocí, které jsou jí v předběžném šetření svěřeny nařízením č. 1/2003, přijme opatření, která implikují výtku, že došlo k protiprávnímu jednání, a mají pro situaci podezřelých podniků významné důsledky. Tato fáze musí Komisi umožnit, aby po skončení šetření, zaujala stanovisko ke směřování řízení. Druhá fáze začíná ON a končí přijetím konečného rozhodnutí. Tato fáze musí Komisi umožnit, aby se s konečnou platností vyslovila k vytýkanému protiprávnímu jednání [7]. Dotčený podnik je informován až na začátku této druhé fáze prostřednictvím ON o všech skutečnostech, o které se Komise opírá, a o tom, že má právo na přístup ke spisu [8]. Podle závěru, který učinil Soudní dvůr v rozsudku Dalmine v. Komise, může dotčený podnik *plně* uplatnit své právo na obhajobu až po zaslání ON [9] a právě

6 — Viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 64), a ze dne 8. února 2007, Groupe Danone v. Komise (C-3/06, Sb. rozh. s. I-1331, bod 68).

7 — Viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 15. října 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil, s. I-8375, body 181 až 183), a ze dne 21. září 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. Komise (C-105/04 P, Sb. rozh. s. I-8725, bod 38).

8 — Viz v tomto smyslu rozsudky Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 7, body 315 a 316) a Aalborg Portland a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 6, body 66 a 67).

9 — Viz rozsudek ze dne 25. ledna 2007, Dalmine v. Komise (C-407/04 P, Sb. rozh. s. I-829, bod 59).

zaslání ON a přístup ke spisu zaručují právo na obhajobu a právo na spravedlivý proces [10]. Ve stejném rozsudku Soudní dvůr dále uvedl, že pokud by se právo podniků na obhajobu vztahovalo také na fázi řízení předcházející zaslání ON, „byla by narušena účinnost šetření Komise, protože dotčený podnik by mohl již v první fázi šetření Komise identifikovat informace, které jsou Komisi známy, a tedy i informace, které před ní lze nadále tajit“ [11].

15. V projednávaném případě navrhovatelka vytýká Tribunálu, že neuznal, že Komise byla povinna ji od fáze předběžného šetření informovat o podezření, které se jí týkalo. Povinnost, jejíž porušení navrhovatelka uplatňuje, má tedy obecnější charakter: jejím cílem není sdělení konkrétních důkazů shromážděných v průběhu předběžného šetření, ale je informování o domnělém protiprávním jednání, které je předmětem šetření.

16. Soudní dvůr se ještě výslovně nevyslovil k existenci této povinnosti. Jeho judikatura však obsahuje první prvky k její analýze. V rozsudku Hoechst v. Komise Soudní dvůr uvedl, že je třeba zabránit tomu, aby právo na obhajobu „mohlo být nenapravitelně porušeno v rámci postupů předběžných šetření, k nimž patří zejména kontroly, jež může mít rozhodující charakter pro poskytnutí důkazů o protiprávním charakteru jednání podniků, z nichž může vyplynout jejich odpovědnost“ [12]. Z toho vyplývá, že i když se podle Soudního dvora některá práva obhajoby týkají kontradiktorních řízení, která následují po ON, jiná – například právo na pomoc advokáta a právo na zachování důvěrnosti korespondence mezi advokátem a jeho klientem [13] nebo také právo nesvědčit proti sobě samému [14] – musí být dodržena již ve fázi předběžného šetření. Pokud jde o zásadu dodržení přiměřené lhůty, Soudní dvůr rozhodl, že nadměrná délka první fáze správního řízení může mít dopad na budoucí možnosti obhajoby dotčených podniků zejména tím, že brání provádění důkazů majících vyvrátit existenci jednání, která mohou zakládat odpovědnost dotčených podniků, a že „z tohoto důvodu nesmí být přezkum případné překážky výkonu práv obhajoby omezen na samotnou fázi, během níž se tato práva naplno projevují, a sice na druhou fázi správního

10 — Tamtéž, bod 58.

11 — Tamtéž, bod 60. Toto tvrzení však musí být posuzováno v rámci důvodu kasačního opravného prostředku předloženého společností Dalmine, která napadala to, že před ON nebyla informována o skutečnosti, že Komise měla k dispozici některé protokoly, které byly vyhotoveny v průběhu šetření vedených v rámci vnitrostátního trestního řízení a jejichž přípustnost jakožto důkazů v řízení zahájeném Komisí zpochybňovala (body 54, 55 a 60). V rozsudku ze dne 8. července 2008, AC-Treuhand v. Komise (T-99/04, Sb. rozh. s. II-1501, bod 49) zamítl Tribunál obdobný žalobní důvod týkající se nesdělení v průběhu fáze předcházející ON některých důkazů, které Komise použila v pozdější fázi řízení.

12 — Rozsudek ze dne 21. září 1989 (46/87 a 227/88, Recueil, s. 2859, bod 15). Tato zásada byla nedávno znovu uvedena ve výše uvedeném rozsudku Aalborg Portland v. Komise, bod 63.

13 — Právo, které Soudní dvůr uznal v rozsudku ze dne 18. května 1982, AM & S Europe v. Komise (155/79, Recueil, s. 1575).

14 — Viz rozsudek ze dne 18. října 1989, Orkem v. Komise (374/87, Recueil, s. 3283).

řízení. Posouzení zdroje případného oslabení účinnosti práv obhajoby se musí vztahovat na toto řízení jako celek a vzít v potaz celou dobu jeho trvání“ [15].

17. V rozsudku AC-Treuhand v. Komise, který zmiňuje navrhovatelka, měl Tribunál za to, že závěry uvedené v předchozím bodě platí obdobně i pro zde zkoumanou otázku. Konkrétně uvedl, že i když „z formálního hlediska nemá dotčený podnik postavení ‚obviněného‘ během fáze přípravného vyšetřování, zahájení šetření vůči tomuto podniku, zejména přijetím vyšetřovacího opatření, které se ho týká, nemůže být [...] z věcného hlediska obecně odděleno od existence podezření, a tudíž od implicitní výtky […], která odůvodňuje přijetí tohoto opatření“ [16]. Z toho vyplývá, že podle Tribunálu je Komise povinna poskytnout dotčenému podniku od fáze přípravného vyšetřování určité informace o předmětu a cíli vyšetřování. Mám za to, že tento závěr je možné přijmout. Vyplývá nejen z ústřední úlohy, kterou Soudní dvůr přiznává právu na obhajobu v rámci řízení, v nichž může být uložena sankce [17], ale je také logickým důsledkem toho, co Soudní dvůr uvedl ohledně nezbytnosti zaručit dodržování tohoto práva od předběžného šetření v oblasti porušení pravidel hospodářské soutěže.

18. Pokud jde o rozsah této povinnosti, Tribunál v tomtéž rozsudku uvedl, že Komise je povinna „informovat dotčený podnik ve fázi *prvního opatření přijatého vůči němu* […] zejména o předmětu a cíli probíhajícího vyšetřování“ bez rozlišování, zda se jedná o neformální žádosti o informace [založené na čl. 11 odst. 2 nařízení č. Rady č. 17 ze dne 6. února 1962 První nařízení, kterým se provádějí články[81] a [82] Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 104; Zvl. vyd. 08/01, s. 3) a v současnosti na čl. 18 odst. 1 a 2 nařízení č. 1/2003] nebo o žádosti ve formě rozhodnutí (založené na čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17 a v současnosti na čl. 18 odst. 1 a 3 nařízení č. 1/2003) či o rozhodnutí o šetření (založené na čl. 14 odst. 3 nařízení č. 17 a v současnosti na článku 20 nařízení č. 1/2003) [18]. Jak Komise správně zdůraznila ve

15 — Viz rozsudek Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 7, body 49 a 50).

16 — Výše uvedený, bod 52.

17 — Viz například rozsudek ze dne 3. září 2009, Papierfabrik August Koehler a další v. Komise (C-322/07 P, C-327/07 P a C-338/07 P, Sb. rozh. s. I-7191, body 34 a 37 a násl.).

18 — Viz body 53 až 56 (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

svých spisech ve věci AC-Treuhand v. Komise, Tribunál tedy rozhodl, že povinnost informovat dotčený podnik (nebo právnické osoby, z nichž je tento podnik složen) existovala *od přijetí vyšetřovacích opatření stanovených nařízením č. 1/2003 vůči němu.* Poprvé je totiž protiprávní jednání přičítáno dotčenému podniku v souvislosti s tímto úkonem a tento podnik, který ještě nemá postavení „obviněného", pociťuje účinky tohoto přičtení.

19. V rozporu s tvrzením navrhovatelky se takový závěr jeví jako zcela slučitelný s požadavky článku 6 EÚLP. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva má pojem „trestní obvinění", který je uveden v čl. 6 odst. 1 EÚLP, autonomní charakter [19]. Z judikatury tohoto soudu dále vyplývá zejména stran délky trvání řízení, že záruky uvedené v článku 6 EÚLP se v trestní oblasti použijí od okamžiku, kdy je osoba oficiálně „obviněna" [20]. Tento pojem odkazuje na oficiální oznámení vytýkaného protiprávního jednání trestněprávní povahy příslušným orgánem [21]. S ohledem na význačné postavení, které má právo na spravedlivý proces v demokratické společnosti [22], zvolil Evropský soud pro lidská práva „materiální", a nikoliv „formální" definici pojmu „obvinění" [23]. Kromě formálních prvků zkoumá také materiální prvky řízení, o které se jedná, přitom jako datum, od něhož se použijí záruky spravedlivého procesu, stanoví okamžik, kdy orgány učinily úkony, které mohou mít „významný dopad na situaci podezřelého" [24], jako je například domovní prohlídka nebo prohlídka obchodních prostor [25].

20. V projednávaném případě nebyl učiněn žádný vyšetřovací úkon vůči Elf Aquitaine po

19 — ESLP, rozsudek Deweer v. Belgie ze dne 27. února 1980, řada A, č. 35, bod 42.

20 — ESLP, rozsudek Neumeister v. Rakousko ze dne 27. června 1968, řada A, č. 8, bod 18.

21 — ESLP, výše uvedený rozsudek Deweer v. Belgie, body 42 a 47; rozsudky Eckle v. Německo ze dne 15. července 1982, řada A, č. 51, s. 33, bod 73 a Janosevic v. Švédsko ze dne 21. května 2003, *Sbírka rozsudků a rozhodnutí* 2002-VII, bod 91, v němž pro účely výpočtu délky trvání řízení byl jako *terminus ad quem* stanoven okamžik, kdy daňová správa oznámila dotčené osobě daňový výměr obsahující zvýšení dlužné daně (viz v tomtéž smyslu rozsudek Västberga Taxi Aktiebolag a Vulic v. Švédsko ze dne 21. května 2003, bod 103).

22 — ESLP, rozsudek Airey v. Irsko ze dne 9. října 1979, řada A, č. 32, bod 24.

23 — ESLP, výše uvedený rozsudek Deweer v. Belgie, bod 42.

24 — Viz ESLP, výše uvedený rozsudek Eckle v. Německo, bod 73. V tomto rozsudku Evropský soud pro lidská práva za účelem stanovení *terminus ad quem* k určení délky trvání řízení vyloučil, aby se *terminus ad quem* shodoval jednak s podáním trestního oznámení, neboť oznámení, které vedlo k zahájení přípravného řízení, jež bylo později odloženo, „nevedla k vyšetřovacím úkonům", a jednak se zahájením druhého přípravného řízení, které začalo „výslechem mnohých svědků, jež byli dotázáni na obvinění vznesená proti p. Ecklovi." Vzhledem k tomu, že Evropský soud nemohl určit, „od kdy dotčené osoby [manželé Ecklovi] oficiálně věděli o vyšetřování nebo pociťovali jeho účinky", stanovil lhůtu (přibližně rok) od zahájení prvního přípravného řízení.

25 — Viz ESLP, výše uvedený rozsudek Eckle v. Německo. Ve výše uvedeném rozsudku Deewer v. Belgie, tento soud naopak popřel, že prohlídka obchodních prostor žalobkyně představuje obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP, protože tato prohlídka byla součástí běžných kontrol, jejichž účelem bylo zajistit dodržování zákona.

dobu tří let, které uplynuly od první žádosti o informace zaslané její dceřiné společnosti Elf Atochem a zasláním ON [26]. Výtky vůči ní byly tedy oficiálně formulovány až v ON. Kromě toho je pravděpodobné, jak Komise tvrdila na jednání, že odpovědnost navrhovatelky, která není založena na přímé účasti na kartelové dohodě, byla zpochybněna až v pozdější fázi předběžného šetření, a sice v době, kdy k zaslání ON musela Komise identifikovat entity, které tvořily podniky, jež podle jejího názoru se účastnily protiprávního jednání [27]. Lze tedy mít za to, že až od ON bylo proti navrhovatelce vzneseno „trestní obvinění" ve smyslu článku 6 EÚLP – za předpokladu, že je tak třeba definovat přičtení porušení pravidel Společenství o hospodářské soutěži (viz bod 10 výše) – a byly na ni uplatnitelné záruky stanovené v tomto článku.

21. Ve své replice a na jednání odkazovala Elf Aquitaine zvláště na čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP, podle něhož každý, kdo je obviněn, má právo „být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu". Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že záruky stanovené tímto ustanovením představují zvláštní aspekt práva na spravedlivý proces, které je obecně zakotveno v odstavci 1 tohoto článku, a že se použijí od okamžiku, kdy má osoba postavení „obviněného", a zároveň tento pojem musí být ve smyslu EÚLP vykládán tak, že se vztahuje na věcnou, a nikoliv čistě formální, situaci [28]. V tomto ohledu se judikatura, které se dovolává navrhovatelka ve své replice, nejeví v projednávaném případě jako relevantní. Ve věci Salduz v. Turecko se žalobce dovolával porušení čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP, neboť mu byla odmítnuta pomoc advokáta během vazby. Bod 50 a následující rozsudku, zvláště bod 54, které konkrétně uvádí navrhovatelka, se týkají situace osoby, která byla zajištěna, tedy osoby, která měla zjevně postavení obviněného a jež byla vyslechnuta policií v nepřítomnosti

26 — Navrhovatelka se ostatně k tomu, aby uplatnila případnou nedostatečnost šetření, nedovolávala této skutečnosti ve správním řízení ani v řízení před Tribunálem.

27 — Navrhovatelka tvrdí, že je jedinou mateřskou společností, která se účastnila protiprávního jednání, jež byla informována až ve fázi ON, a jako příklad uvádí Akzo Nobel NV. Jak však připomíná samotná navrhovatelka, vůči této společnosti byly v průběhu předběžného šetření učiněny vyšetřovací úkony (a sice žádosti o informace).

28 — ESLP, rozsudek Casse v. Lucembursko ze dne 27. dubna 2006, body 29 až 33, 71 a 72. V tomto rozsudku měl Evropský soud za to, že žalobce měl být považován za „obviněného" pro účely použití čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP v době, kdy byla nařízena prohlídka prostor banky, v níž byl zaměstnán, neboť v této době „[jeho] postavení jakožto ‚podezřelého' vyplývalo jednoznačně ze souboru shodujících se indicií" (viz bod 33).

advokáta [29]. Rozsudek Dayanan v. Turecko se týkal obdobné situace [30].

22. Pokud jde o argument, že Elf Aquitaine vychází z „Best Practices“, stačí poznamenat, že „Best Practices“ uvádějí s odkazem na rozsudek Tribunálu AC-Treuhand v. Komise, že podniky jsou informovány o tom, že je proti nim vedeno předběžné šetření, jakož i o jeho předmětu a cíli „v okamžiku, kdy je vůči nim přijato první vyšetřovací opatření“ [31]. V každém případě v bodě 5 „Best Practices“ Komise upřesňuje, že „Best Practices“ ukazují hledisko GŘ Hospodářská soutěž […] v okamžiku jejich zveřejnění a ode dne jejich zveřejnění budou použity na probíhající a příští řízení“. Poznámka 10 ještě upřesňuje, že „pokud jde o řízení probíhající v době zveřejnění ‚Best Practices‘, budou tyto použity na probíhající fáze řízení, a nikoliv na fáze, které již skončily“. Z toho vyplývá, že „Best Practices“ každopádně nejsou použitelné *ratione temporis* na řízení, v němž bylo přijato dané rozhodnutí.

23. Elf Aquitaine konečně tvrdí, že skutečnost, že nebyla ve fázi předběžného šetření informována o podezření, které se jí týkalo, měla nepříznivý dopad na výkon jejího práva na obhajobu v průběhu pozdější kontradiktorní fáze řízení. V tomto ohledu je nutno dospět ke stejnému konstatování jako Komise, že se toto tvrzení v každém případě omezuje na obecné tvrzení o možném zániku případných důkazů, které by mohly prokázat samostatnost její dceřiné společnosti na trhu, a není podloženo žádným důkazem.

24. S ohledem na výše uvedené musí být podle mého názoru první část druhého důvodu kasačního opravného prostředku vzneseného navrhovatelkou zamítnuta.

b) Ke druhé části

25. V rámci této části důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka tvrdí zaprvé, že tím, že Tribunál potvrdil použití domněnky odpovědnosti, která umožnila

29 — ESLP, rozsudek ze dne 27. listopadu 2008. Odkazuji na úplné znění bodů 54 a 62 tohoto rozsudku, z nichž kasační opravný prostředek cituje jen výňatky.

30 — ESLP, rozsudek ze dne 13. října 2009, bod 31 a násl., citované navrhovatelkou.

31 — Viz bod 14. Další body „Best Practices“ uváděné navrhovatelkou se týkají možnosti Komise zorganizovat neformální schůzky („State of Play meetings“) s účastníky řízení v průběhu fáze šetření (body 54 až 60), třístranné schůzky a schůzky s komisařem nebo generálním ředitelem (body 61 až 64), jakož i přístupu k nedůvěrné verzi stížnosti. Kromě skutečnosti, že v současném znění „Best Practices“ nejsou (přinejmenším ustanovení o „State of Play meetings“) použitelná na řízení v oblasti kartelových dohod (viz bod 60), z výkladu výše uvedených bodů vyplývá, že Komise má v úmyslu vést co možná nejotevřenější a nejtransparentnější šetření, ale nezamýšlí se formálně zavázat, že provede v rámci každého šetření jednotlivé kroky, které jsou v nich popsané.

Komisi, aby se omezila na zjištění, že Elf Aquitaine vlastní téměř celý kapitál své dceřiné společnosti, aniž ve vztahu k ní učinila jakýkoli jiný vyšetřovací úkon, popřel nutnost nestranného šetření, a sice šetření, v rámci něhož jsou důkazy shromažďovány příslušným orgánem jak v neprospěch, tak ve prospěch podniků podezřelých z protiprávního jednání. V tomto ohledu stačí poznamenat, že funkcí domněnky je právě umožnit tomu, kdo je povinen prokázat určitou skutečnost, aby splnil důkazní povinnost, která na něm spočívá, tím, že předloží pouze důkaz o předpokladu, na němž je domněnka založena (v daném případě 100 % účast nebo téměř 100 % účast mateřské společnosti na kapitálu dceřiné společnosti). Tvrzení, že použití domněnky je neslučitelné s požadavky nestranného šetření, neboť umožňuje orgánu, který jej vede, nevyhledávat další důkazy v neprospěch nebo prospěch, v podstatě popírá přípustnost domněnky. Argumenty předložené navrhovatelkou se tedy shodují s argumenty v rámci pátého důvodu kasačního opravného prostředku, kterým navrhovatelka zpochybňuje legitimitu domněnky, kterou Komise vůči ní uplatnila.

26. Zadruhé navrhovatelka tvrdí, že nestrannost šetření vedeného Komisí je ohrožena z důvodu, že se u tohoto orgánu koncentrují vyšetřovací pravomoc, pravomoc vést řízení a pravomoc přijmout rozhodnutí, což je neslučitelné s trestněprávní povahou sankcí uložených za porušení pravidel o hospodářské soutěži. Podle navrhovatelky vstup v platnost Listiny – jejíž článek 41 uvádí nutnost nestranného správního řízení – musí vést Soudní dvůr ke změně judikatury v této oblasti tak, aby byla zohledněna judikatura Evropského soudu pro lidská práva, která poskytuje větší ochranu. Na námitku Komise, že se jedná o nový, a tedy nepřípustný důvod, navrhovatelka odpovídá, že jde pouze o rozvinutí důvodů vznesených v řízení v prvním stupni řízení.

27. V tomto ohledu nejdříve poznamenám, že výše uvedený argument vyvolává právní otázku týkající se základu sporu, který byl Tribunálu předložen, kterou se napadený rozsudek nezabýval a jež nebyla předmětem diskuze mezi účastníky řízení v žádné fázi řízení v prvním stupni. Nebyla výslovně navrhovatelkou vznesena v žalobě, replice ani v žádném vyjádření k oznámení předloženému v průběhu tohoto řízení. Ze zápisu z jednání před Tribunálem rovněž nevyplývá, že by tato otázka byla projednána při této příležitosti. Kromě toho poukazuji na to, že tento argument nesouvisí se žádným bodem odůvodnění napadeného rozsudku, na rozdíl od výtky přezkoumané v bodech 13 až 24 výše, která sice nebyla vznesena v prvním stupni, ale vyplývá z některých tvrzení Tribunálu, zvláště těch uvedených v bodě 64 napadeného rozsudku, a proto je přípustná. Konečně v rozporu s tvrzením navrhovatelky nemám za to, že výše uvedený argument může být považován za rozvinutí důvodů, které byly předmětem diskuze v řízení v prvním stupni, neboť

předkládá Soudnímu dvoru právní otázku [32], která je odlišná od otázky, jež vyvstala v rámci těchto důvodů.

28. Soudnímu dvoru přitom v jeho roli kasačního soudu přísluší přezkoumat v mezích své příslušnosti v oblasti kasačního opravného prostředku způsob, jakým Tribunál provedl soudní přezkum s ohledem na žalobní důvody a argumenty, které mu byly předloženy. Naopak Soudnímu dvoru nepřísluší, aby vytýkal Tribunálu, že nerozhodl o žalobním důvodu, který účastníci řízení nevznesli, leda by se jím musel zabývat i bez návrhu. Nejsem toho názoru, že se v projednávaném případě jedná o takový případ. Námitka nepřípustnosti vznesená Komisí musí být proto podle mého názoru přijata.

29. Následující úvahy, které se týkají přezkumu argumentu předloženého společností Elf Aquitaine z meritorního hlediska, jsou tedy uvedeny podpůrně pro případ, že by Soudní dvůr v rozporu s tím, co navrhuji, měl za to, že argument je přípustný.

30. Jak Komise několikrát zdůraznila ve svých spisech, v rozsudku Jussila v. Finsko, který vydal velký senát, Evropský soud pro lidská práva potvrdil to, co již lze vyvodit z několika dřívějších rozsudků, a sice že v rámci řízení, v nichž jsou ukládány sankce, které musí být považovány za trestněprávní podle článku 6 EÚLP, lze rozlišovat mezi řízeními (a sankcemi), které spadají do „tvrdého jádra" trestního práva a řízeními, které naopak do působnosti tohoto práva nespadají [33]. V bodě 43 tohoto rozsudku poté, co Evropský soud pro lidská práva poukázal na to, že přijetí samostatného výkladu pojmu „trestní obvinění" vedlo k postupnému rozšíření použití trestněprávního dosahu článku 6 EÚLP na oblasti, které „formálně nespadají do tradičních kategorií trestního práva", jako jsou právě „peněžité sankce uložené za porušení práva hospodářské soutěže" [34], uvedl, že v těchto oblastech se záruky poskytované tímto článkem „nemusí nutně

32 — Otázka, která implikuje námitku vycházející z protiprávnosti nařízení č. 1/2003.

33 — ESLP, rozsudek ze dne 23. listopadu 2006. Otázka předložená Evropskému soudu pro lidská práva se týkala slučitelnosti skutečnosti, že v odvolacím řízení, v němž bylo rozhodováno o zvýšení daně, o němž rozhodla finská daňová správa, se nekonalo jednání, s článkem 6 EÚLP.

34 — Seznam příkladů poskytnutých ve výše uvedeném bodě 43 rozsudku Jussila v. Švédsko obsahoval mimo jiné správní přestupky, tresty za nedodržení vězeňské disciplíny a pokuty uložené finančními soudy. Evropská komise pro lidská práva se vyslovila ve prospěch trestněprávní povahy sankcí uložených francouzským Conseil de la concurrence za porušení vnitrostátních pravidel na ochranu hospodářské soutěže ve věci Stenuit v. Francie, která byla vyškrtnuta z registru Evropského soudu pro lidská práva rozsudkem ze dne 27. února 1992. K názoru, který je proti rozšíření výjimky obsaženému v bodě 43 rozsudku Jussila v. Finsko na řízení Společenství týkající se porušení pravidel hospodářské soutěže, viz Slater, Thomas, Waelbroeck, „Competition law proceedings before the European Commission and the right to a fair trail: no need to reform?", v *The Global Competition Law Centre Working Papers Series*, 04/08, s. 27.

uplatňovat se vší přísností“ [35]. Toto pojetí bylo již přítomno mimo jiné v rozsudcích Bendenoun v. Francie a Janosevic v. Švédsko [36], na něž bod 43 rozsudku Jussila výslovně odkazuje. V těchto rozsudcích Evropský soud pro lidská práva uvedl, že stát, který je smluvní stranou, je oprávněn svěřit daňové správě, která je správním orgánem, jenž nesplňuje požadavky článku 6 EÚLP [37], úlohu, aby stíhal a trestal porušení daňových předpisů, za něž je ukládáno zvýšení daně, jež má charakter trestněprávní sankce, za podmínky, že osoba povinná k dani může podat proti příslušnému rozhodnutí žalobu k soudu, který poskytuje záruky stanovené v článku 6 EÚLP [38], a sice podle formulace použité v bodě 81 rozsudku Janosevic, která byla převzata do různých pozdějších rozsudku, „k soudu, který provádí přezkum v plné jurisdikci [39], a jenž má tedy mimo jiné pravomoc změnit ve všech ohledech jak po skutkové, tak právní stránce přijaté rozhodnutí“.

31. V souladu s tím, co bylo uvedeno v bodě 43 rozsudku Jussila v. Finsko, může být zásada stanovená v rozsudcích Bendenoun v. Francie a Janosevic v. Švédsko rozšířena na řízení týkající se porušení pravidel o hospodářské soutěži stanovených nařízením č. 1/2003. Proto skutečnost, že Komise koncentruje vyšetřovací pravomoc, pravomoc vést řízení a pravomoc přijmout rozhodnutí do rámce těchto řízení, není sama o sobě v rozporu s článkem 6 EÚLP za podmínky však, že podniky, kterých se tyto pravomoci týkají, mají právo podat žalobu proti rozhodnutí Komise k orgánu, který splňuje požadavky tohoto článku. Je tedy třeba ověřit, zda přezkum rozhodnutí přijatých Komisí, která se týkají porušení pravidel o hospodářské soutěži, jejž provádí soud Společenství, splňuje podmínky uvedené v § 81 rozsudku Janosevic v. Švédsko. Omezím se na uvedení aspektů tohoto přezkumu, které se ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva mohou ukázat jako nejproblematičtější, aniž budu zkoumat tuto otázku vyčerpávajícím způsobem.

35 — Stejná úvaha je uvedena v rozsudku ESLP Hüseyin Turan v. Turecko ze dne 4. března 2008, bod 32.

36 — ESLP, rozsudek Bendenoun v. Francie ze dne 24. února 1994, řada A, č. 284 a výše uvedený rozsudek Janosevic v. Švédsko.

37 — Viz rozsudek Janosevic v. Švédsko, bod 81.

38 — Viz výše uvedené rozsudky Bendenoun v. Francie, bod 46, a Janosevic, bod 81; ve stejném smyslu rozsudek Umlauft v. Rakousko ze dne 23. října 1995, řada A, č. 328-B, body 37 až 39. Tento přístup v podstatě přebírá přístup, který již Evropský soud pro lidská práva vyjádřil, pokud jde o použití článku 6 EÚLP v netrestní oblasti (viz mezi jinými rozsudek Albert a Le Compte v. Belgie ze dne 10. února 1983, řada A, č. 58, bod 29) a přestupky (jako jsou přestupky týkající se zákoníku silničního provozu, viz rozsudek Öztürk v. Německo ze dne 23. října 1984, bod 29).

39 — Tato poznámka pod čarou se týká pouze italské verze stanoviska.

32. Pokud jde o rozhodnutí Komise v oblasti kartelových dohod, soud Společenství zaprvé provádí typický přezkum legality, který implikuje v zásadě úplný přezkum všech skutkových a právních důvodů dovolávaných žalobcem, jakož i případných důvodů veřejného pořádku, které mohou být zkoumány i bez

návrhu. S výjimkou uložení pokuty nemá Tribunál pravomoc změnit rozhodnutí Komise, ale může jej pouze zrušit. V tomto ohledu poznamenám nejdříve, že i když je pravda, že ve francouzském znění rozsudku Janosevic v. Švédsko Evropský soud pro lidská práva používá výraz „pouvoir de réformer", anglické znění používá obecnější výraz „to quash", který odkazuje spíše na pravomoc napadený akt zrušit. Komě toho v tomtéž rozsudku měl Evropský soud za to, že správní soudy příslušné ve švédském právu k rozhodování o žalobách proti rozhodnutím, kterými daňová správa ukládá zvýšení daně, jež má charakter trestněprávní sankce, byly soudy, které poskytovaly záruky vyžadované v článku 6 EÚLP, přestože měly pouze pravomoc zrušit napadené rozhodnutí „v případě nesouhlasu se závěry daňové správy" [40]. Ve stejném smyslu se vyjádřil i v jiných dřívějších rozsudcích [41].

33. Judikatura v této otázce však není ustálená. Tak například ve výše uvedeném rozsudku Umlauft v. Rakousko měl Evropský soud za to, že záruky požadované článkem 6 EÚLP neposkytuje rakouský Verwaltungsgerichtshof, který při rozhodování o žalobě proti opatření, jímž byla žalobci uložena peněžitá sankce, jež je považována za sankci trestněprávní povahy, za porušení pravidel silničního provozu, měl pravomoc vykonat pouze přezkum legality a jinak byl vázán skutkovými zjištěními správních orgánů. V rozsudku Tsfayo v. Spojené království Evropský soud pro lidská práva neuznal, že High Court Spojeného království vykonává „přezkum v plné jurisdikci", neboť přestože měl tento soud pravomoc zrušit napadené rozhodnutí, pokud považoval důkazy, na nichž bylo založeno, za nedostatečné nebo nesprávné, neměl pravomoc znovu hodnotit důkazy nebo nahradit kritizované posouzení týkající se důvěryhodnosti žalobce svým posouzením [42]. V rozsudku Kyprianou v. Kypr

40 — V bodě 82 rozsudku Evropský soud uvádí, že správní soudy „mohou rozhodovat o všech aspektech otázek, které jsou jim předloženy. Jejich přezkum se neomezuje na právní otázky, ale může zahrnovat také skutkové otázky, jako je posouzení důkazů. […]".

41 — Viz například rozsudky Bistrovic v. Chorvatsko ze dne 30. srpna 2007, bod 53, týkající se chorvatských „County Courts"; Zumtobel v. Rakousko ze dne 21. září 1993, řada A, č. 268-A, body 27 až 32, a ohledně přezkumu vykonávaného v tomto případě Verwaltungsgerichtshof [rakouský správní soud] a Bryan v. Spojené království ze dne 25. října 1995, řada A, č. 335-A, body 44 až 47. Tyto rozsudky se však netýkají trestní oblasti.

42 — ESLP, rozsudek ze dne 14. listopadu 2006, bod 48.

Evropský soud rozhodl, že Nejvyšší soud v odvolacím řízení nezhojil nedostatek nestrannosti soudu prvního stupně, který uložil vzetí do vazby žalobce za přestupek „contempt of court“, protože znovu neprovedl přezkum věci [43]. Konečně v rozsudku Silvester's Horeca Service v. Belgie měl Evropský soud pro lidská práva za to, že společnost, která byla žalobkyní, neměla přístup k „soudu“ ve smyslu článku 6 EÚLP, neboť cour d'appel de Bruxelles (odvolací soud v Bruselu), kterému bylo předloženo správní opatření, jímž byly žalobkyni uloženy daňové pokuty za porušení předpisů o DPH, neměl pravomoc osvobodit daňového poplatníka od legitimně uložených povinností pouze z důvodu účelnosti nebo spravedlnosti [44]. V tomto kontextu je třeba nicméně připomenout, že ve sporech týkajících se porušení článků 101 SFEU a 102 SFEU má soud Společenství na základě článku 261 SFEU a článku 31 nařízení č. 1/2003 rovněž pravomoc přezkumu v plné jurisdikci v oblasti pokut, a je proto „oprávněn nad rámec pouhého přezkumu legality sankce nahradit posouzení Komise svým posouzením“ tím, že pokuty nebo penále uložené Komisí zruší, sníží nebo zvýší, pokud je mu k posouzení předložena otázka výše pokuty [45]. Tato pravomoc opravňuje soud Společenství k tomu, aby změnil napadené rozhodnutí, a to i když je nezruší [46].

34. Druhý citlivý aspekt, který zdůrazňuje navrhovatelka, se týká zbytkového přezkumu, a sice přezkumu omezeného na ověření dodržení procesních pravidel a pravidel týkajících se odůvodnění, jakož i věcné správnosti skutkových zjištění, neexistence zjevně nesprávného posouzení a zneužití pravomoci, který podle ustálené judikatury [47] vykonává soud Společenství u komplexních hospodářských posouzení učiněných Komisí [48].

43 — Evropský soud pro lidská práva, rozsudek ze dne 27. ledna 2004. Evropský soud zvláště uvedl, že „en tant qu'instance d'appel, celle-ci n'avait pas pleine juridiction pour examiner à nouveau l'affaire, mais pouvait seulement contrôler s'il y avait dans le jugement de première instance des erreurs manifestes de droit ou de fait. Elle n'a pas procédé à nouveau à un examen indépendant de l'accusation en matière pénale portée contre le requérant pour *contempt* devant la cour d'assises. En outre, la Cour suprême a estimé qu'elle ne pouvait pas intervenir dans le jugement de la cour d'assises en reconnaissant la marge d'appréciation de cette dernière quant à infliger une peine au requérant“. Evropský soud však dodal, že „en réalité, la Cour suprême a refusé d'annuler la décision litigieuse au motif que la composition de la cour d'assises n'était pas de nature à garantir son impartialité, alors que elle avait le pouvoir de le faire“. Kromě toho v rozsudku vydaném dne 15. prosince 2005 v téže věci velkým senátem došel tento senát ke stejnému závěru, ale soustředil se spíše na skutečnost, že Nejvyšší soud v každém případě nezrušil rozsudek nižšího soudu, i když k tomu měl pravomoc.

44 — ESLP, rozsudek ze dne 4. března 2004, body 26 a 27.

45 — Rozsudek Groupe Danone v. Komise (výše uvedený v poznámce pod čarou 6, body 61 a 62). Viz rovněž stanovisko přednesené generální advokátkou J. Kokott dne 8. prosince 2005 ve věci Technische Unie v. Komise (rozsudek ze dne 21. září 2006, C-113/04 P, Sb. rozh. s. I-8831, bod 132) a stanovisko přednesené generálním advokátem M. Poiaresem Madurem dne 16. listopadu 2006 ve výše uvedené věci Groupe Danone v. Komise, body 45 a 48).

46 — Rozsudek Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (citovaný v poznámce pod čarou 7, bod 692). K této otázce si dovolím odkázat na P. Mengozzi, „La compétence de pleine juridicition du juge communautaire“, v *Liber amicorum en l'honneur de Bo Vesterdorf*, 2007, s. 219.

47 — V tomto smyslu ohledně článku 85 ES, viz rozsudky ze dne 11. července 1985, Remia a další v. Komise (42/84, Recueil, s. 2545, bod 34); ze dne 17. listopadu 1987, BAT a Reynolds v. Komise (142/84 a 156/84, Recueil, s.. 4487, bod 62), a ze dne 2. října 2003, Thyssen Stahl v. Komise (C-194/99 P, Recueil, s. I-10821, bod 78).

48 — K této problematice poznamenávám, že mimo oblast trestního práva Evropský soud pro lidská práva patrně připouští možnost, že soudní přezkum správních opatření může být v některých oblastech omezen na přezkum zjevných omylů (viz výše uvedený rozsudek Bryan v. Spojené království, bod 41 a bod 44 až 47). Zvláště v bodě 47 Evropský soud uvedl toto: „Lze rozumně očekávat, že odvolací soud bude takto postupovat v takových specializovaných právních oblastech, jako jsou oblasti dotčené v projednávaném případě, zvláště byl-li skutkový stav předtím prokázán v kvazisoudním řízení, které splňuje četné požadavky čl. 6 odst. 1“. Viz rovněž výše uvedený rozsudek Tsyfayo v. Spojené království, bod 46.

35. Konečně zatřetí i když soud Společenství může znovu přezkoumat důkazy v neprospěch a ve prospěch obsažené ve správním spisu, je přezkum legality, který vykonává v rámci žaloby na neplatnost, prováděn na základě skutkových a právních okolností v době, kdy byl akt přijat [49]. Proto jeho úloha spočívá v posouzení toho, zda důkazy a jiné skutečnosti dovolávané Komisí v jejím rozhodnutí postačují k prokázání existence vytýkaného protiprávního jednání [50]. Pokud má za to, že důkazy nejsou přesvědčivé, může toto rozhodnutí zrušit pouze pro nedostatky ve vyšetřování.

36. Nevylučuji, že i přes výše popsané limity splňuje soudní přezkum rozhodnutí Komise, kterými ukládá pokuty za porušení pravidel hospodářské soutěže, z globálního pohledu podle pružnějšího přístupu přijatého velkým senátem Evropského soudu pro lidská práv v rozsudku Janosevic požadavky čl. 6 odst. 1 EÚLP v trestněprávní oblasti.

37. V projednávaném případě však může zůstat tato otázka nevyřešena. Judikatura Evropského soudu totiž připouští přístup, jehož cílem je ověřit dodržení požadavků čl. 6 odst. 1 EÚLP v každém konkrétním případě, dokonce i nezávisle na obecnější otázce případné slučitelnosti struktury, do níž takovýto případ zapadá, s tímto ustanovením [51]. Z napadeného rozsudku přitom vyplývá, že Tribunál provedl u každého z aspektů podléhajících jeho přezkumu úplný přezkum otázky, zda byly splněny podmínky použití článku 101

49 — Viz v tomto smyslu již rozsudek ze dne 13. června 1972, Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit a Grands Moulins de Paris v. Komise (9/71 a 11/71, Recueil, s. 391). Zvláště komplexní posouzení učiněná Komisí musí být přezkoumána pouze ve světle skutečností, která měla Komise k dispozici v době, kdy posouzení prováděla; viz rozsudky ze dne 25. června 1998, British Airways a další a British Midland Airways v. Komise (T-371/94 a T-394/94, Recueil, s. II-2405, bod 81) a ze dne 5. října 2000, Německo v. Komise (C-288/96, Recueil, s. I-8237, bod 34).

50 — Viz rozsudky ze dne 20. dubna 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (T-305/94 až T-307/94, T-313/94 až T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 a T-335/94, Recueil, s. II-931, bod 891) a ze dne 8. července 2004, JFE Engineering a další v. Komise (T-67/00, T-68/00. T-71/00 a T-78/00, Sb. rozh. s. II-2501, body 174 a 175).

51 — Pro několik příkladů viz výše uvedené rozsudky Zumtobel v. Rakousko, bod 31 a násl. a Janosevic v. Švédsko.

SFEU, a přitom nelze mít za to, že rozsah takového přezkumu byl omezen pouze z důvodu, že přičtení odpovědnosti navrhovatelce se zakládal na domněnce. Kromě toho z téhož rozsudku vyplývá, že Tribunál přezkoumal všechny skutečnosti, které předložila Elf Aquitaine k tomu, aby prokázala nezávislost jednání své dceřiné společnosti na trhu, když je prohlásil za irelevantní nebo nedostatečné na základě důvodů, z nichž některé Komise neuvedla ve svém rozhodnutí. Kromě toho navrhovatelka sice ve svých písemných i ústních vyjádřeních obecně zpochybňovala, že je soudní přezkum rozhodnutí Komise týkajících se porušení pravidel hospodářské soutěže prováděný soudem Společenství dostatečný s ohledem na požadavky článku 6 EÚLP, nepředložila však v projednávaném případě argumenty směřující k prokázání takové nedostatečnosti. Mám tudíž za to, že argument týkající se nedostatku nestrannosti správního řízení vyplývajícího z toho, že se u Komise koncentrují vyšetřovací pravomoc, pravomoc provádět řízení a pravomoc přijímat rozhodnutí, je nejen nepřípustný, ale také neopodstatněný [52].

38. S ohledem na výše uvedené musí být podle mého názoru zamítnuta i druhá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku.

52 — Nemyslím si, že k odlišnému závěru může vést pouze okolnost, že v napadeném rozsudku Tribunál vyloučil snížení pokuty požadované navrhovatelkou z důvodu, že navrhovatelka neuvedla argumenty ani skutečnosti, které by mohly odůvodnit provedení přezkumu v plné jurisdikci, pokud jde o oblast pokut.

c) Závěry týkající se druhého důvodu kasačního opravného prostředku

39. Ve světle provedené analýzy mám za to, že druhý důvod kasačního opravného prostředku musí být zčásti zamítnut jako neopodstatněný a zčásti prohlášen za nepřípustný.

3. Ke třetímu důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu se nesprávného posouzení rozsahu povinnosti Komise uvést odůvodnění a neuvedení odůvodnění v napadeném rozsudku

40. Tento důvod kasačního opravného prostředku má rovněž dvě části.

a) K první části

41. První částí svého třetího důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka zaprvé tvrdí, že se Tribunál opřel o „nesprávné pojetí“ povinnosti Komise odůvodnit ON, jelikož měl za to, že splnila tuto povinnost pouze na základě toho, že odkázala na zásady, kterými se řídí přičitatelnost odpovědnosti mateřské společnosti, a tím, že uvedla částku účasti této společnosti na kapitálu své dceřiné společnosti. V tomto ohledu poznamenávám, že bod 58 a následující napadeného rozsudku, z nichž podle navrhovatelky vyplývá

nesprávné posouzení Tribunálu, odpovídají ve skutečnosti na tvrzení uvedená navrhovatelkou v rámci prvního žalobního důvodu, jejichž cílem bylo poukázat na porušení práva na obhajobu, a nikoliv porušení povinnosti uvést odůvodnění, které bylo naproti tomu dovoláváno v rámci druhého žalobního důvodu. Kromě toho upozorňuji na to, že i když navrhovatelka zpochybňuje, že „všechny základní skutečnosti, o něž se Komise opřela, aby obvinila Elf Aquitaine" byly obsaženy v ON, nicméně neuvádí, které skutečnosti kromě těch, které jsou uvedeny v bodech 58 a 59 napadeného rozsudku (uvedení pravidel týkajících se přičtení mateřské společnosti odpovědnosti za protiprávní jednání její dceřiné společnosti, uvedení obsahu domněnky založené na 100 % účasti mateřské společnosti na kapitálu dceřinné společnosti a informace o téměř 100 % účasti navrhovatelky na kapitálu společnosti Atofina) měly být konkrétně uvedeny v ON. V rozsahu, v němž navrhovatelka zamýšlí odkázat na jiné důkazy v její neprospěch, než jsou důkazy určené k prokázání toho, že podmínky domněnky, o kterou se Komise opřela, jsou splněny, se její argumenty shodují s argumenty směřujícími ke zpochybnění samotné možnosti použít takovou domněnku, které budou souhrnně posouzeny v rámci pátého důvodu kasačního opravného prostředku. Z toho vyplývá, že navrhovatelka neprokázala údajný nesprávný výklad rozsahu povinnosti odůvodnit ON, který vytýká Tribunálu. První část třetího důvodu kasačního opravného prostředku musí být podle mého názoru na tomto základě zamítnuta.

42. Zadruhé navrhovatelka vytýká Tribunálu, že zastává „nesprávné pojetí" povinnosti Komise odůvodnit rozhodnutí. Argumenty, které předkládá, se konkrétně týkají části napadeného rozsudku, v níž Tribunál rozhodl, že odůvodnění, kterým Komise ve svém rozhodnutí odmítla argumenty předložené Elf Aquitaine k prokázání samostatnosti jednání své dceřiné společnosti Atochem na trhu, je dostatečné. Podle navrhovatelky toto odůvodnění, které Tribunál nesprávně kvalifikoval jako „stručné", ale které ve skutečnosti zcela chybělo, neumožnilo navrhovatelce, aby ověřila opodstatněnost rozhodnutí a zabránilo Tribunálu, aby provedl přezkum legality.

43. V tomto ohledu poznamenávám, že v bodě 79 napadeného rozsudku Tribunál odkázal na judikaturu, podle níž odůvodnění vyžadované článkem 253 ES musí být přizpůsobeno povaze dotčeného aktu a musejí z něho jasně a jednoznačně vyplývat úvahy orgánu, jenž akt vydal, tak, aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí opatření, a příslušný soud mohl vykonávat svůj přezkum. Připomíná také, že požadavek uvést odůvodnění musí být posuzován v závislosti na okolnostech případu, zejména pak obsahu aktu, povahy dovolávaného odůvodnění a možném zájmu osob, které jsou aktem bezprostředně a osobně dotčeny, na tom, aby se jim dostalo vysvětlení, a že odůvodnění nemusí nutně specifikovat všechny relevantní skutkové a právní okolnosti, jelikož otázka, zda odůvodnění aktu splňuje požadavky článku 253 ES, musí být posuzována nikoliv pouze s ohledem na jeho znění, ale také s ohledem na jeho kontext, jakož i veškerá

právní pravidla upravující dotčenou oblast [53]. Konečně v poslední větě bodu 79 Tribunál odkazuje na vlastní judikaturu, podle níž je věcí Komise, aby explicitně rozvinula své odůvodnění, pokud přijímá v rámci své rozhodovací praxe rozhodnutí, které zachází podstatně dále než předchozí rozhodnutí [54] a v bodě 80 připomíná, že pokud je rozhodnutí podle článku 81 ES určeno několika adresátům a vyvolává problém přičitatelnosti protiprávního jednání, musí obsahovat dostatečné odůvodnění ve vztahu ke každému adresátovi, zvláště ve vztahu k těm, kteří podle tohoto rozhodnutí musí nést důsledky tohoto protiprávního jednání. V bodě 84 a následujících přezkoumává tvrzení společnosti Elf Aquitaine, podle něhož rozhodnutí není dostatečně odůvodněno v části, v níž zamítá argumenty předložené navrhovatelkou k vyvrácení domněnky, o niž se Komise opřela. Za tímto účelem přezkoumává body 258 až 261 rozhodnutí a poukazuje zvláště na to, že tyto argumenty byly zamítnuty Komisí, neboť představovaly pouhá „tvrzení" (nepodložená důkazy), a na to, že dokumenty předložené společností Elf Aquitaine se omezily na to, že poskytly „obecný přehled o obchodním řízení" společnosti. V bodě 89 došel Tribunál k závěru, že „[t]aková odpověď na argumenty předložené společností Elf Aquitaine, jakkoliv je stručná, umožňuje seznámit se s důvody, z jakých je Komise odmítla". Výklad bodů 84 až 90 napadeného rozsudku, jejichž obsah byl v hlavních rysech popsán výše, podle mého názoru neumožňuje ztotožnit se s názorem navrhovatelky, že Tribunál nesprávně vyložil povinnost Komise uvést odůvodnění, jelikož se opřel o nesprávné pojetí této povinnosti. Z částí napadeného rozsudku, které byly výše uvedeny, jakož i z výkladu relevantních bodů rozhodnutí, kromě toho vyplývá, že ačkoli navrhovatelka tvrdí opak, Komise vysvětlila důvody, proč nepovažovala argumenty předložené navrhovatelkou za dostatečné k vyvrácení dotčené domněnky (neboť spočívají v tvrzeních nepodložených důkazy a v dokumentech, jež nejsou relevantní). Proto se nelze v tomto ohledu dovolávat toho, že odůvodnění zcela chybí, třebaže pro odmítnutí všech argumentů a dokumentů, které navrhovatelka Komisi předložila, byly povšechně použity tytéž důvody.

44. Navrhovatelka dále vytýká Tribunálu, že nesprávně vyložil intenzitu odůvodnění

53 — Viz zvláště rozsudky ze dne 2. dubna 1998, Komise v. Sytraval a Brink's France (C-367/95 P, Recueil, s. I-1719, bod 63 a citovaná judikatura) a ze dne 15. července 2004, Španělsko v. Komise (C-501/00, Sb. rozh. s. I-6717, bod 73).

54 — Rozsudek ze dne 22. října 1997, SCK a FNK v. Komise (T-213/95 a T-18/96, Recueil, s. II-1739, bod 226).

rozhodnutí, která byla jediná možná ve světle zvláštních okolností projednávaného případu. Toto odůvodnění mělo být podle navrhovatelky tím přesnější, že i) nebyla informována o řízení vedeném proti ni před tím, než obdržela ON, ii) Komise se odchýlila od své dřívější rozhodovací praxe a iii) rozhodnutí zasáhlo do několika základních práv navrhovatelky a uložilo jí sankce trestněprávní povahy. Navrhovatelka dále uvádí, že od vstupu Listiny základních práv v platnost musí být povinnost uvést odůvodnění, kterou mají unijní orgány na základě čl. 41 odst. 2 Listiny, podle jejího čl. 52 odst. 3 vykládány v souladu se striktnějšími kritérii přijatými Evropským soudem pro lidská práva k výkladu čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP.

45. Mám za to, že žádný z argumentů dovolávaných navrhovatelkou nelze přijmout. Zaprvé není jasné – a navrhovatelka rovněž nepodává objasnění v tomto ohledu – jaký dopad má na intenzitu povinnosti odůvodnit rozhodnutí skutečnost, že Elf Aquitaine byla informována o výtkách formulovaných ve vztahu k ní až poté, co jí bylo zasláno ON. Zadruhé Komise tvrdila, aniž jí navrhovatelka v tomto ohledu oponovala, že zásady v oblasti odpovědnosti mateřských společností použité na Elf Aquitaine, včetně domněnky založené na 100 % účasti na kapitálu její dceřiné společnosti, jsou od roku 2002–2003 nedílnou součástí její rozhodovací praxe. Jelikož ON bylo zasláno navrhovatelce dne 7. dubna 2004 a rozhodnutí bylo přijato dne 19. ledna 2005, Komise nijak nemění svou dřívější rozhodovací praxi. Konečně, pokud jde o třetí bod [viz předchozí bod pod písm. iii)], stačí poznamenat, že argument navrhovatelky předpokládá, že bylo zjištěno porušení jejích základních práv, kterého se dovolává, tj. porušení, které Tribunál naopak vyloučil, a dále že podrobnější odůvodnění rozhodnutí by v každém případě neumožnilo odůvodnit takové porušení, bylo-li by zjištěno. Okolnost, že rozhodnutí uložilo navrhovatelce sankce trestněprávní povahy si kromě toho nevynucuje, aby byla požadována vyšší úroveň odůvodnění, než je úroveň, která je již tak vysoká a k níž jsou povinny orgány Společenství na základě článku 253 ES, jak je vykládán soudem Společenství, na jehož základě musí být odůvodnění přizpůsobeno povaze dotčeného aktu a musejí z něho jasně a jednoznačně vyplývat úvahy orgánu, jenž akt vydal, tak aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí opatření, a příslušný soud mohl vykonávat svůj přezkum [55].

55 — Viz mezi jinými rozsudek ze dne 2. října 2003, Corus UK v. Komise (C-199/99 P, Recueil, s. I-11177, bod 145) citovaný navrhovatelkou.

46. Pokud jde o argument, že navrhovatelka vychází z ustanovení čl. 41 odst. 2 ve spojení s ustanoveními čl. 52 odst. 3 Listiny základních práv, platí, že i za předpokladu, že by tato ustanovení byla na rozhodnutí *ratione temporis* použitelná [56], je nutno konstatovat, že by judikatura Evropského soudu pro lidská práva uváděná společností Elf Aquitaine nebyla relevantní vzhledem k tomu, že se týká soudních rozhodnutí. Pokud jde zaprvé o požadavek stanovený tímto soudem, podle něhož rozhodnutí, která se odchylují od dřívější ustálené judikatury, musí uvádět podstatné důvody pro takový „revirement" (obrat) [57], stačí v každém případě poznamenat, že napadený rozsudek je součástí judikatury, která začala v roce 2000 rozsudkem Störa Kopparbergs Bergslags v. Komise [58] a jež byla nedávno potvrzena rozsudkem Akzo Nobel a další v. Komise [59]. Co se týče rozsudku vydaného Evropským soudem pro lidská práva ve věci Helle v. Finsko, který navrhovatelka rovněž uvádí [60], omezím se na poznámku, že jak uvidíme lépe při přezkumu druhé části tohoto důvodu kasačního opravného prostředku, Tribunál v napadeném rozsudku znovu provedl úplný přezkum argumentů předložených navrhovatelkou v průběhu správního řízení, a proto se neomezil na to, aby považoval závěry Komise za své závěry, aniž zkoumal základní otázky, které mu byly předloženy. Konečně, co se týče odkazu na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která ukládá sankce za nedostatečné odůvodnění rozhodnutí, jež neupřesňují základní pojmy, o něž se tato rozhodnutí opírají [61], navrhovatelka neuvedla, o které pojmy se v projednávaném případě Tribunál opřel, aniž upřesnil jejich význam.

56 — Poznamenávám, že Soudní dvůr v rozsudku z nedávné doby, v němž rozhodoval o žádosti o předběžnou otázku, měl za to, že uvedená Listina je použitelná i na skutečnosti, k nimž došlo před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost (viz rozsudek ze dne 22. prosince 2010, DEB, C-279/09, Sb. rozh. s. I-13849).

57 — Navrhovatelka uvádí v tomto ohledu rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, v. Atanasovski v. bývalá Jugoslávská republika Makedonie ze dne 14. ledna 2010.

58 — Rozsudek ze dne 16. listopadu 2000 (C-286/98 P, Recueil, s. I-9925).

59 — Rozsudek ze dne 10. září 2009 (C-97/08 P, Sb. rozh. s. I-8237).

60 — ESLP, rozsudek ze dne 19. prosince 1997. Poznamenávám krom toho, že tento rozsudek se týká spíše požadavku podrobného přezkumu základních skutečností předložených k soudnímu přezkumu než intenzity odůvodnění. V bodě 60, který cituje navrhovatelka, ESLP uvádí: „Eu égard à ces considérations, la Cour souligne que la notion de procès équitable requiert qu'une juridiction interne qui n'a que brièvement motivé sa décision, que ce soit en incorporant les motifs fournis par une juridiction inférieure ou autrement, ait réellement examiné les questions essentielles qui lui ont été soumises et qu'elle ne se soit pas contentée d'entériner purement et simplement les conclusions d'une juridiction inférieure".

61 — Elf Aquitaine uvádí zvláště rozsudky H. v. Belgie ze dne 28. října 1987, bod 53, a Georgiadis v. Řecko ze dne 25. dubna 1997, bod 43.

47. S ohledem na výše uvedené musí být podle mého názoru první část třetího důvodu kasačního opravného prostředku zamítnuta.

b) Ke druhé části

48. V rámci druhé části navrhovatelka napadá především rozporuplnost, nesrozumitelnost a nedostatečnost odůvodnění napadeného rozsudku. Odkazuje zvláště na tvrzení Tribunálu, podle něhož Elf Aquitaine a její dceřiná společnost představují jeden podnik – zatímco Komise je naopak považovala za samostatné entity – jakož i na záměnu pojmů „podnik" a „společnost", která se opakuje na několika místech napadeného rozsudku. Elf Aquitaine má rovněž za to, že existuje rozpor mezi první a poslední větou bodu 105 napadeného rozsudku.

49. V tomto ohledu se ztotožňuji s Komisí, která podle mého názoru správně zdůraznila, že zjištění, že dvě společnosti tvoří jediný podnik, není neslučitelné s tím, aby těmto společnostem byla zaslána rozdílná ON, která jsou nezbytná k informováni obou těchto společností o výtkách formulovaných proti nim, ani s tím, aby byly uplatněny samostatné pokut, jejichž částky jsou vypočítány podle charakteristik každé společnosti. V rozporu s tvrzením navrhovatelky neexistuje tedy žádná rozporuplnost mezi tímto zjištěním a skutečností, že Komise v průběhu řízení měla pro účely zaslání ON a stanovení pokuty za to, že Elf Aquitaine a Atofina představují samostatné právní subjekty. Zadruhé se rovněž nedomnívám, že je opodstatněný argument, podle něhož údajná záměna pojmů společnost a podnik, zvláště v bodech 8, 17, 18, 107 a 123 napadeného rozsudku, způsobila, že odůvodnění tohoto rozsudku je rozporuplné a nesrozumitelné. Body 8, 17 a 18 jsou součástí popisu skutečností předcházejících sporu a omezují se na to, že přejímají obsah rozhodnutí. Bod 107 připomíná pouze judikaturu Soudního dvora. Konečně v bodě 123 Tribunál, který cituje dřívější judikaturu, dospívá k závěru, že pokud skupina společností představuje jediný podnik, Komise je oprávněna přičítat odpovědnost za protiprávní jednání tohoto podniku společnosti odpovědné za jednání skupiny a uložit této společnosti pokutu. Ať již posuzujeme předchozí body samostatně nebo ve vzájemném spojení či jako součást celkového posouzení Tribunálu, nevyplývá z nich žádná rozporuplnost, která by mohla, jak tvrdí navrhovatelka, způsobit nedostatečnost nebo nesrozumitelnost odůvodnění napadeného rozsudku. Pokud jde zatřetí o údajnou rozporuplnost bodu 105 napadeného rozsudku, stačí uvést, že v tomto bodě se Tribunál omezil na vysvětlení toho, že Komise se v rozhodnutí dovolává uplatnění prostoru pro uvážení v obdobných případech, jako je případ navrhovatelky, uplatňuje však tento prostor pro uvážení pouze v okamžiku, kdy poté, co prokázala existenci podmínek umožňujících přičítat odpovědnost za protiprávní jednání každé ze společností příslušejících ke skupině, posuzuje, zda má přičítat

tuto odpovědnost všem společnostem slupiny, nebo pouze těm, které se protiprávního jednání přímo účastnily. Mezi první a poslední větou tohoto bodu proto není rozpor.

50. Navrhovatelka následně poukazuje na uvažování v kruhu, kterého se podle ní dopustil Tribunál, když vycházel z předpokladu, že Elf Aquitaine a Atofina představují jediný podnik k tomu, aby vyloučil relevanci skutečností, které přitom byly zohledněny v dřívější judikatuře jakožto indicie o existenci samostatných podniků (například skutečnost, že mateřská společnost nevěděla o protiprávním jednání). Jak správně poznamenává Komise, Tribunál nevyšel ze žádného předpokladu, ale omezil se na závěr, že Komise oprávněně použila domněnku, která jí umožnila přičíst společnosti Elf Aquitaine odpovědnost za protiprávní jednání její dceřiné společnosti, byť Elf Aquitaine tuto dceřinou společnost k protiprávnímu jednání nenavedla ani se jej přímo neúčastnila, a na tvrzení, že hmotněprávní podmínky povolující použití této domněnky byly splněny. V tomto kontextu je zcela logické mít za to, jak učinil Tribunál, že skutečnost, že případná nevědomost Elf Aquitaine ohledně protiprávního jednání, nemůže zpochybnit opodstatněnost této odpovědnosti. Údajný kruh úvah Tribunálu je pouze důsledkem toho, že Tribunál schválil použití výše uvedené domněnky a v žádném případě nepředstavuje indicii o nedostatečném odůvodnění.

51. S ohledem na výše uvedené mám za to, že i druhá část třetího důvodu kasačního opravného prostředku musí být zamítnuta.

c) Závěry týkající se třetího důvodu kasačního opravného prostředku

52. Ve světle uvedených úvah navrhuji Soudnímu dvoru, aby zamítl třetí důvod kasačního opravného prostředku v plném rozsahu.

4. Ke čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu se porušení článku 263 SFEU

53. Navrhovatelka tvrdí, že Tribunál překročil meze přezkumu legality tím, že chybějící odůvodnění Komise nahradil svým vlastním, zvláště v případě odmítnutí Komisí indicií poskytnutých navrhovatelkou k vyvrácení domněnky, která umožnila přičíst Elf Aquitaine odpovědnost za protiprávní jednání její dceřiné společnosti.

54. V tomto ohledu nejdříve poznamenám, že argumenty navrhovatelky předpokládají v zásadě neexistenci odůvodnění rozhodnutí, což však přezkum první části třetího důvodu kasačního opravného prostředku neodhalil (viz body 42 až 46 výše). Chci dále poukázat na to, že v rozsudku DIR International Film a další v. Komise Soudní dvůr poté, co připomněl v rámci přezkumu legality uvedené v článku 230 ES (nyní článek 263 SFEU), že soudy Společenství nesmí nahradit odůvodnění autora napadeného aktu svým odůvodněním, uvedl nicméně, že „v řízení o žalobě na neplatnost může být Tribunál veden k tomu, aby vyložil odůvodnění napadeného aktu způsobem, který se liší od odůvodnění jeho autora, a dokonce za určitých okolností odmítnout formální odůvodnění autora rozhodnutí, nemůže tak však učinit, pokud neexistuje skutečnost, která by takový postup odůvodňovala“ [62]. Rozhodovací prostor, který je ponechán Tribunálu v mezích jeho přezkumu legality je tedy širší, než tvrdí navrhovatelka. Kromě toho když Tribunál v bodě 160 a následujících napadeného rozsudku odmítl skutečnosti uváděné společností Elf Aquitaine k prokázání samostatnosti jednání její dceřiné společnosti na trhu, omezil se na odůvodnění, které je určitě podrobnější než odůvodnění uvedené v rozhodnutí, ale které je v každém případě v souladu s tímto odůvodněním Komise. Z toho vyplývá, že odůvodnění nenahradil.

55. S ohledem na výše uvedené musí být podle mého názoru čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku vycházející z porušení článku 263 SFEU zamítnut.

5. K pátému důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu z porušení pravidel upravujících přičitatelnost

56. Před přezkumem výtek vznesených v rámci tohoto důvodu, připomínám, že ohledně Elf Aquitaine bylo rozhodnuto, že je odpovědna za protiprávní jednání své dceřiné společnosti Atofina na základě domněnky,

62 — Rozsudek ze dne 27. ledna 2000 (C-164/98 P, Recueil, s. I-447, body 38 a 42).

kterou Komise v posledních letech stále častěji používá v rámci boje proti kartelovým dohodám, na kterých se účastní společnosti, jež jsou součástí velkých průmyslových skupin. Tato domněnka je v podstatě založena na myšlence, že jelikož 100 % účast (nebo jako v projednávaném případě téměř 100 % účast) mateřské společnosti na kapitálu své dceřiné společnosti v zásadě svěřuje mateřské společnosti možnost rozhodujícím způsobem ovlivňovat obchodní politiku dceřiné společnosti [63], je oprávněné v případě neexistence důkazů o opaku předpokládat, že takový vliv byl skutečně vykonán, a proto dceřiná společnost nerozhodla o svém jednání na trhu samostatně. Ve výše uvedené věci Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise se Soudní dvůr, jako předtím Tribunál, vyjádřil ve prospěch legitimity použití takové domněnky, a přitom uvedl, že v tomto kontextu odpovědnost mateřské společnosti nevyplývá pouze ze 100 % účasti na kapitálu dceřiné společnosti, ale ze spojení této okolnosti s neexistencí skutečností prokazujících, že mateřská společnost neměla možnost rozhodujícím způsobem ovlivnit obchodní politiku své dceřiné společnosti nebo skutečností prokazujících samostatnost této dceřiné společnosti na trhu [64]. Navzdory tomuto upřesnění umožňuje rozsudek Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise výklad, podle něhož domněnka o skutečné kontrole ve spojení s neexistencí důkazů o opaku, nestačí k tomu, aby bylo možné přičíst mateřské společnosti protiprávní jednání její dceřiné společnosti, ale musí být potvrzena jinými skutečnostmi, které mohou potvrdit existenci jednotného úmyslu obou společností (v tomto případě Soudní dvůr odkázal zvláště na okolnost, že mateřská společnost byla ve správním řízením jedinou společností, která zastupovala společnosti skupiny Stora v rámci dialogu s Komisí) [65]. Jak je známo, Soudní dvůr se odchýlil od tohoto výkladu ve výše uvedeném rozsudku Akzo Nobel a další v. Komise [66], o němž podrobněji pojednám v další části stanoviska. Působnost předmětné domněnky byla nedávno rozšířena na případy, kdy společností, která ovládala jinou společnost, byla také ze 100 % ovládaná [67].

57. I když soudy Společenství několikrát potvrdily použití předmětné domněnky [68], která má ostatně svůj původ v o dost starším

63 — Viz v tomto smyslu již rozsudek ze dne 14. července 1972, ICI v. Komise (48/69, Recueil, s. 619, body 136 a 137).

64 — Bod 28. V tomto smyslu viz také rozsudek ze dne 15. září 2005, DaimlerChrysler v. Komise (T-325/01, Sb. rozh. s. II-3319, body 218 až 220).

65 — Bod 29. Generální advokát J. Mischo se vyslovil v tomto smyslu ve stanovisku předneseném v této věci (Recueil, s. I-9928, body 17 až 62). Viz v témže smyslu rozsudek ze dne 26. dubna 2007, Bolloré a další v. Komise (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 a T-126/02, T-128/02 a T-129/02, T-132/02 a T-136/02, Sb. rozh. s. II-947, bod 132).

66 — Bod 62.

67 — Viz rozsudek ze dne 18. prosince 2008, General Química a další v. Komise (T-85/06) potvrzen v řízení o kasačním opravném prostředku rozsudkem ze dne 20. ledna 2011, General Química a další v. Komise (C-90/09 P, Sb. rozh. s. I-1).

68 — Kromě výše uvedených rozsudků Soudního dvora Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise, Akzo Nobel a další v. Komise a General Quimica a další v. Komise a výše uvedeného rozsudku Tribunálu General Quimica a další v. Komise, viz rozsudek ze dne 12. prosince 2007, Akzo Nobel a další v. Komise (T-112/05, Sb. rozh. s. II-5049).

rozsudku Soudního dvora [69], podávají společnosti, jejichž odpovědnost je uznána na základě této domněnky, stále častěji žaloby proti rozhodnutím, která jim ukládají pokuty za protisoutěžní jednání jejich dceřiných společností, a přitom na základě důvodů, které jsou ve velké míře podobné [70], kritizují metodu přičítání odpovědnosti, kterou používá Komise. V projednávaném případě je pátý důvod kasačního opravného prostředku tvořen čtyřmi částmi.

a) K první části

58. V rámci první části navrhovatelka zaprvé tvrdí, že použití předmětné domněnky porušuje pravidla týkající se důkazního břemene a zvláště článek 2 nařízení č. 1/2003, podle něhož „spočívá důkazní břemeno, pokud jde o porušení čl.[101] odst. 1 nebo článku [102] Smlouvy, na té straně nebo orgánu, který vznesl obvinění“. Nemyslím si, že lze takový argument přijmout. Dovolit Komisi, aby postupovala metodou dedukce založené na zkušenostním pravidle (výraz *id quod plerumque accidit*) – jehož opodstatněnost z hlediska správnosti a pravděpodobnosti logického sledu není navrhovatelkou sama o sobě zpochybňována – nemění pravidla týkající se rozdělení důkazního břemene, ale pouze umožňuje, aby za zvláštních okolností byl použit zvláštní důkazní prostředek [71].

59. Zadruhé navrhovatelka tvrdí, že trestněprávní povaha sankcí uložených za porušení článku 101 SFEU, jakož i skutečnost, že se u Komise koncentrují pravomoci, měly vést Tribunál k závěru, že použití domněnky na Elf Aquitaine porušilo zásadu presumpce neviny zakotvenou v čl. 6 odst. 2 EÚLO.

60. V tomto ohledu připomínám nejdříve, že EÚLP nezakazuje použití domněnek o skutkových a právních okolnostech v trestní oblasti, ale vyžaduje, aby tyto domněnky zůstaly v „přiměřených mezích“, které zohledňují závažnost zájmů a zachovávají právo na obhajobu [72]. Z judikatury Evropského soudu

69 — Viz rozsudek ze dne 25. října 1983, AEG-Telefunken v. Komise (107/82, Recueil, s. 3151, bod 50).

70 — Viz například řízení probíhající před Tribunálem ve věci T-85/06, Air Liquide v. Komise (T-185/06).

71 — Jelikož porušení tvrzené navrhovatelkou se jeví jako související především se skutečností, že důkaz na základě domněnky představuje pouhou indicii stupně pravděpodobnosti dedukce, na níž je založena domněnka rozhodujícího vlivu Elf Aquitaine, nestačí podle navrhovatelky k nápravě tohoto porušení „potvrdit“ tuto domněnku předložením dodatečných indicií, neboť to podle ní nemění nic na tom, že důkaz, na němž je založena odpovědnost mateřské společnosti za okolností projednávaného případu, má charakter pouhé indicie

72 — Viz zvláště ESLP, rozsudek Salabiaku v. Francie ze dne 7. října 1988, bod 28. Soudní dvůr převzal tuto judikaturu do rozsudku ze dne 23. prosince 2009, Spector Photo Group a Van Raemdonck (C-45/08, Sb. rozh. s. I-12073, bod 43).

pro lidská práva vyplývá, že v zásadě se má za to, že tyto meze byly dodrženy tehdy, když osoba, vůči které se domněnka uplatňuje, má možnost poskytnout důkaz o opaku, a to i v rámci toho, co Evropský soud definoval jako „tvrdé jádro" trestního práva. Tak například v rozsudku Pham Hoang v. Francie měl Štrasburský soud za to, že se zásadou presumpce neviny a obecně s pravidly spravedlivého procesu je slučitelná domněnka o odpovědnosti spojené s držením omamných látek, která je stanovená francouzským celním zákoníkem, neboť byla každopádně uznána možnost obviněného prokázat, že jednal ve stavu nouze nebo v důsledku nevyvratitelného omylu [73]. Evropský soud měl rovněž za to, že v rozporu s presumpcí neviny nejsou domněnka o odpovědnosti spojené s řídící funkcí obviněného v rozsudku Radio France [74] ani domněnka, podle níž zboží pořízené v průběhu šesti let před trestním činem osobou odsouzenou na základě zákona o omamných látkách platného ve Spojeném království pochází z obchodu s drogami a může být jako takové zabaveno [75]. V obou případech se totiž jednalo o domněnky, které mohou být vyvráceny důkazem o opaku. Obecně poté, co Evropský soud pro lidská práva ve výše uvedeném rozsudku Janosevic v. Švédsko upřesnil, že použití domněnek v trestním právu musí být přiměřené sledovaným cílům, uvedl, že domněnka, kterou je obtížné vyvrátit, ale proti které je nicméně možné předložit důkaz o opaku, zůstává v přiměřených mezích [76].

61. S ohledem na výše uvedené připomínám, že Soudní dvůr a Tribunál několikrát uvedly, že domněnka o rozhodujícím vlivu mateřské společnosti na obchodní politiku své dceřiné společnosti je „vyvratitelnou" domněnkou, která může být vyvrácena důkazem o opaku [77]. Navrhovatelka se však domnívá, že tato domněnka je *de facto* nevyvratitelná. Na podporu svého tvrzení uvádí tři skutečnosti: i) skutečnost, že k použití domněnky postačuje výše účasti na kapitálu dceřiné společnosti, ii) tvrzení Tribunálu obsažené v bodě 105 napadeného rozsudku, podle něhož má Komise diskreční pravomoc k přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání mateřské společnosti i v případě 98 % nebo vyšší účasti na kapitálu dceřiné společnosti, a iii) posouzení Tribunálem indicií poskytnutých navrhovatelkou.

73 — ESLP, rozsudek ze dne 25. září 1992, bod 34; viz v témže smyslu výše uvedený rozsudek Salabiaku v. Francie.

74 — ESLP, rozsudek ze dne 30. března 2004, bod 24.

75 — Viz ESLP, rozsudky Phillips v. Spojené království ze dne 12. prosince 2001, bod 13, a Grayson a Barnham v. Spojené království ze dne 23. prosince 2008, body 46 až 49. V obou případech byla nicméně předmětná domněnka uplatněna nikoliv za účelem obvinění žalobce, ale pouze za účelem určení obsahu opatření spočívajícího v zabavení majetku.

76 — Body 101 až 105.

77 — Viz mezi jinými rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (výše uvedený v poznámce pod čarou 59, bod 60).

62. Co se týče první z těchto skutečností, i když je pravda, že 100 % nebo téměř 100 % účast na kapitálu byla považována za dostatečnou k tomu, aby mohla být uplatněna předmětná domněnka, je nicméně předmětem této domněnky skutečný výkon ovládání umožněný touto účastí, který je prováděn takovým způsobem, že má vliv na jednání dceřiné společnosti na trhu. Mateřská společnost, která je činěna odpovědnou na základě této domněnky, má tedy možnost vznést námitku proti jejímu uplatnění například tím, že prokáže, že přes výši své účasti na kapitálu nemůže v důvodu právních nebo skutkových překážek mít skutečný vliv na obchodní politiku dceřiné společnosti, nebo i když je tento vliv možný, nebyl konkrétně uplatněn, anebo přestože se mateřská společnost pokusila ovlivnit jednání dceřiné společnosti na trhu, jednala tato dceřiná společnost přesto samostatně (v případě, že porušila pokyny mateřské společnosti [78]). Jak poznamenává správně Komise, skutečnost, že je obtížné předložit důkaz o opaku nezbytný k vyvrácení domněnky, sama o sobě neznamená, že je tato domněnka nevyvratitelná. Krom toho jak uvedl Evropský soud pro lidská práva (viz bod 60 výše), i když je domněnka obtížně vyvratitelná, zůstává v přijatelných mezích, pokud existuje možnost předložit důkaz o opaku.

63. Pokud jde o druhou skutečnost dovolávanou navrhovatelkou k prokázání ve skutečnosti nevyvratitelného charakteru předmětné domněnky, poukazuji na to, že okolnost, že Komise má diskreční pravomoc, když rozhoduje o tom, zda přičte protiprávní jednání také mateřské společnosti, která má 100 % nebo téměř 100 % účast na kapitálu dceřiné společnosti, nemá žádný dopad na charakter této domněnky, a to přinejmenším proto, že není zpochybněno, že použití této domněnky je vyloučeno, pokud mateřská společnost předloží důkaz, že neměla rozhodující vliv na obchodní politiku své dceřiné společnosti. Ve zbývající části se omezím na poznámku, že jak Evropský soud pro lidská práva sám uvedl, skutečnost, že se domněnka neuplatní automaticky, v zásadě přispívá k tomu, že je používána v přiměřených mezích [79].

64. Konečně pokud jde o posouzení důkazů Tribunálem, navrhovatelka uvádí, že Tribunál v podstatě vyžaduje, aby byl předložen záporný důkaz o neexistenci vlivu na jednání dceřiné společnosti na trhu, určitý druh *„probatio diabolico“*, který je neslučitelný s právem na

78 — Viz v tomto smyslu rozsudek Tribunálu ze dne 12. prosince 2007, Akzo Nobel a další v. Komise (výše uvedený v poznámce pod čarou 68, bod 62).

79 — Viz v tomto smyslu ESLP, výše uvedený rozsudek Phillips v. Spojené království, bod 43, v němž je zdůrazněna okolnost, že soud měl k použití domněnky diskreční pravomoc, která mu umožňovala vyloučit její použití, pokud by to obnášelo nebezpečí nepřiměřené tvrdosti.

přístup k soudu a na účinný soudní přezkum. V tomto ohledu poznamenávám, že vzhledem k povaze domněnky, která umožňuje prostřednictvím logické dedukce vyvodit důkaz o neznámé skutečnosti na základě známé skutečnosti, je patrně logické, že osoba, proti které je uplatněna, musí v zásadě předložit záporný důkaz o předpokládané skutečnosti. Pouze skutečnost, že takový důkaz je vyžadován, neumožňuje dospět k závěru, jak činí navrhovatelka, že je domněnka nevyvratitelná, zvláště pak tehdy, když musí být jako v tomto případě tento důkaz hledán ve sféře subjektu, proti kterému je domněnka uplatněna. Kromě toho se ve světle judikatury jak Soudního dvora [80], tak Evropského soudu pro lidská práva [81] tato okolnost nejeví být sama o sobě v rozporu se zásadou presumpce neviny.

65. Ve své replice navrhovatelka uvádí na podporu svých tvrzení rozsudek vydaný nedávno ve věci Spector Photo Group a Van Raemdonck [82]. V tomto rozsudku Soudní dvůr uvedl, že zásada presumpce neviny nebrání domněnce obsažené v čl. 2 odst. 1 směrnice 2003/6/ES [83], podle níž lze úmysl osoby, která provádí obchodování zasvěcených osob, implicitně odvodit z objektivních prvků tvořících toto porušení, „za předpokladu, že je tato domněnka vyvratitelná a že je zaručeno právo na obhajobu“ [84]. Toto tvrzení je v souladu s analýzou, která zde byla dosud provedena, a neposkytuje argumenty ve prospěch tvrzení navrhovatelky.

66. Podle navrhovatelky však Soudní dvůr v bodě 55 a následujících uvedeného rozsudku upřesnil meze použití domněnek v hospodářském právu tak, že vyloučil jejich automatické použití a uvedl, že příslušný orgán je povinen podrobně přezkoumat skutkové okolnosti. Tento přezkum však Tribunál podle společnosti Elf Aquitaine v jejím případě neprovedl. V tomto ohledu mám za to, že navrhovatelka přisuzuje uvedeným bodům rozsudku Spector Photo Group a Van Raemdonck obecný význam, který nemají. Kromě toho v rozporu s výkladem navrhovatelky se Soudní dvůr v těchto bodech omezil na výklad pojmu „používání důvěrné informace“

80 — Viz rozsudek ze dne 16. července 2009, Rubach (C-344/08, Sb. rozh. s I-7033, body 31 až 33).

81 — Viz například výše uvedené rozsudky Phillips v. Spojené království, bod 43 a Grayson a Barnham v. Spojené království, bod 49.

82 — Výše uvedený v poznámce pod čarou 72.

83 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 28. ledna 2003 o obchodování zasvěcených osob a manipulaci s trhem (zneužívání trhu) (Úř. věst. L 96, s. 16; Zvl. vyd. 06/04, s. 367).

84 — Bod 44.

ve smyslu čl. 2 odst. 1 směrnice 2003/6 ve světle cílů této směrnice a uložil příslušným orgánům, aby ověřily, zda takové použití, jež uvedená směrnice zakazuje v zájmu integrity finančních trhů a důvěry investorů, je skutečně neoprávněné [85]. Pokud nemůže být taková neoprávněnost prokázána, neboť použití důvěrné informace není v rozporu s účelem směrnice [86], nejsou objektivní znaky obchodování zasvěcených osob splněny, a *proto* nelze předpokládat existenci psychologického prvku tohoto protiprávního jednání. Jinými slovy povinnost příslušných orgánů provést podrobný přezkum skutkových okolností činnosti se netýká předmětu domněnky, a sice úmyslného charakteru, ale pouze objektivní stránky protiprávního jednání, z níž je tento úmyslný charakter vyvozen. Rozsudek Spector Photo Group a Van Raemdonck tedy nijak nepotvrzuje tvrzení navrhovatelky, podle něhož domněnka, o kterou se Komise opřela k tomu, aby jí přičetla odpovědnost za protiprávní jednání její dceřiné společnosti, měla být potvrzena dalšími důkazy. V každém případě, jak Komise správně zdůraznila, Tribunál ve skutečnosti přezkoumal všechny skutečnosti předložené navrhovatelkou k vyvrácení domněnky, jež na ni byla použita.

67. Ve zbývající části jsou argumenty uváděné navrhovatelkou v rámci této výtky totožné s některými argumenty, které již byly přezkoumány v rámci analýzy třetího důvodu kasačního opravného prostředku. V tomto ohledu stačí poznamenat, že v rozporu s tím, co patrně tvrdí navrhovatelka, Tribunál nedefinoval žádný „důkazní standard", když měl za to, že důkazy poskytnuté navrhovatelkou nebyly relevantní nebo byly nedostatečné, ale omezil se na to, že tyto důkazy hodnotil jednotlivě i ve všech vzájemných souvislostech (body 160 až 173 napadeného rozsudku). Pokud by šla analýza dále, mohlo by dojít ke zpochybnění hodnocení důkazů provedeného Tribunálem, a to za situace, kdy navrhovatelka neuvedla nic k prokázání jejich případného zkreslení.

b) Ke druhé části

68. Druhou částí pátého důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka tvrdí, že tím, že Tribunál rozhodl o oprávněnosti použití domněnky, o kterou se Komise opřela, porušil v rozporu se zásadou subsidiarity zásadu samostatnosti právnických osob, která je základem práva společností členských států. Podle navrhovatelky to zbavuje právnickou osobu jejího práva na obhajobu, práva na uplatnění presumpce neviny a práva na dodržení zásady personality trestu.

69. V tomto ohledu poznamenávám, že v rozporu s tvrzením navrhovatelky domněnka, na jejímž základě byla navrhovatelka uznána za

85 — Bod 55.
86 — Bod 61.

odpovědnou za protiprávní jednání své dceřiné společnosti Atofina, sama o sobě neporušuje zásadu samostatnosti právnických osob v rámci skupiny společností, jak je zakotvena ve francouzském právu. Jak již bylo uvedeno výše, předmětem této domněnky je výkon rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na obchodní politiku dceřiné společnosti, který je možný na základě 100 % nebo téměř 100 % účasti mateřské společnosti na kapitálu dceřiné společnosti, z níž se vyvozuje, pokud neexistuje důkaz o opaku, skutečnost vlivu. Předmětná domněnka tedy sama o sobě nemá dopad na zásadu samostatnosti právnických osob, ale tento dopad má spíše skutečnost, že pokud je tento vliv zjištěn na základě použití domněnky nebo jinak, představují mateřská společnost a dceřiná společnost hospodářskou jednotku, a tedy jeden podnik, pro účely použití pravidel Smlouvy o hospodářské soutěži. Tento výklad, který podávají soudy Evropské unie již dlouhou dobu [87], umožnil, jak je známo, vztáhnout pojem „podnik", na kterém jsou tato ustanovení založena, na osoby, které nepůsobí přímo na trhu, a uložit jim pokuty, i když se osobně neúčastnily protiprávního jednání. Vzhledem k výše uvedenému se takový výklad nejeví jako neslučitelný se zásadou, jíž se navrhovatelka dovolává.

70. Zaprvé závěr pro účely použití pravidel o hospodářské soutěži, že mateřská společnost vykonává rozhodující vliv na obchodní politiku své dceřiné společnosti takovým způsobem, že jednání dceřiné společnosti na trhu nemůže být považováno za samostatné – ať již je tento závěr jednoduše vyvozen z kapitálových vztahů mezi dvěma právnickými osobami nebo potvrzen specifickými důkazy – nezpochybňuje právní samostatnost těchto právnických osob, jelikož – jak již bylo uvedeno – jsou považovány za odlišné osoby stran jejich práv obhajoby (zaslání ON, možnost předložit vyjádření, jednání, právo na opravný prostředek k soudu), jakož i pro účely stanovení pokuty. V tomto ohledu, ačkoli navrhovatelka tvrdí opak, odpovědnost mateřské společnosti za jednání svých dceřiných společností nepředstavuje případ objektivní odpovědnosti za jednání jiné osoby, ale tato odpovědnost je založena na předpokládaném nebo prokázaném zasahování mateřské společnosti do definování směrů obchodní politiky dceřiné společnosti a jednání této společnosti na trhu [88]. Zadruhé není zakázáno, dokonce ani ve francouzském právu, odchýlit se od zásady samostatnosti právnických osob v rámci skupiny vzhledem k tomu, že existence této zásady společně s myšlenkou hospodářské jednoty skupiny byla v určitých situacích připuštěna – například

87 — Viz například judikatura citovaná v bodech 58 a 59 rozsudku ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (výše uvedený v poznámce pod čarou 59).

88 — Viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise, bod 77.

v případě splynutí společností – a v určitých odvětvích – zejména v daňovém a účetním právu [89].

71. V rámci této výtky Elf Aquitaine dále tvrdí, že tím, že Tribunál uvedl, že Komise nemusela předložit konkrétní indicie týkající se neexistence samostatnosti společnosti Atofina na trhu, odporoval ustálené judikatuře, která vyžaduje alespoň souvislost mezi domněnkou a předmětem dohody nebo dotčeným trhem. V tomto ohledu se omezím na odkaz na úvahy uvedené v bodě 56 výše ohledně rozsudku Soudního dvora Akzo Nobel a další v. Komise a výklad dřívější judikatury, který Soudní dvůr v uvedeném rozsudku učinil.

72. S ohledem na výše uvedené musí být podle mého názoru druhá část pátého důvodu kasačního opravného prostředku zamítnuta jako neopodstatněná.

c) Ke třetí části

73. Podle navrhovatelky Tribunál uznal diskreční pravomoc Komise týkající se přičtení protiprávních jednání dceřiných společností mateřským společnostem. Navrhovatelka tvrdí, že taková diskreční pravomoc porušuje zásady legality a právní jistoty. Podle navrhovatelky je praxe Komise v dané oblasti nekoherentní a tato nekoherentnost vyplývá zvláště ze skutečnosti, že navrhovatelka byla v projednávaném případě uznána odpovědnou za jednání své dceřiné společnosti Atofina, nikoliv však v jiném dřívějším řízení o protiprávním jednání.

74. Zvláště z bodu 105 napadeného rozsudku vyplývá, že Tribunál vyloučil diskreční pravomoc, které se Komise dovolává v bodě 260 rozhodnutí, týkající se přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání, kterých se dopustila jiná společnost. Podle tohoto bodu samotná Komise upřesnila na jednání a ve svých spisech, že se tato diskreční pravomoc týká pouze rozhodnutí, zda uložit sankci, či nikoliv všem společnostem tvořícím skupinu poté, co byla zjištěna existence podmínek umožňujících přičíst protiprávní jednání jedné z nich. Tato výtka tedy není opodstatněná ze skutkového ani právního hlediska, a proto musí být zamítnuta.

d) Ke čtvrté části

75. V rámci čtvrté části pátého důvodu kasačního opravného prostředku navrhovatelka uplatňuje porušení zásady rovnosti. Výtka

89 — K mezím této zásady viz mezi jinými stanovisko generálního advokáta Warnera ve věci Istituto Chemioterapico Italiano a Commercial Solvents v. Komise (rozsudek ze dne 6. března 1974, 6/73 a 7/73, Recueil, s. 223).

směřuje proti bodu 175 napadeného rozsudku, v němž Tribunál podle navrhovatelky schválil, že Komise zacházela jinak s navrhovatelkou – u níž měla za to, že k tomu, aby jí byla přičtena odpovědnost za protiprávní jednání, postačuje pouhý kapitálový vztah se společností Atofina – a jinak s ostatními mateřskými společnostmi, které se účastnily dohody, zvláště pak mateřskými společnostmi skupiny Akzo Nobel a Clariant, u nichž Komise naopak předložila dodatečné indicie o neexistenci samostatnosti jejich dceřiných společností. V tomto ohledu Komise poukazuje na to, že v případě těchto společností měla Komise tyto indicie k dispozici, a proto je jen pro úplnost uvedla v rozhodnutí. Mám za to, stejně jako Komise, že pouze tato okolnost sama o sobě neumožňuje dojít k závěru o porušení zásady rovného zacházení. Proto musí být podle mého názoru zamítnuta také čtvrtá část pátého důvodu kasačního opravného prostředku.

e) Závěry týkající se pátého důvodu kasačního opravného prostředku

76. S ohledem na výše uvedené mám za to, že pátý důvod kasačního opravného prostředku musí být zamítnut v plném rozsahu.

6. K šestému důvodu kasačního opravného prostředku

77. Svým šestým důvodem kasačního opravného prostředku uplatňovaným podpůrně navrhovatelka tvrdí, že nesprávné právní posouzení a porušení unijního práva, kterými je stižen napadený rozsudek, musí vést alespoň ke zrušení nebo snížení pokuty. Vzhledem k tomu, že na základě výše uvedené analýzy jsem dospěl k závěru, že všechny výtky vznesené navrhovatelkou jsou neopodstatněné, mám za to, že tento důvod, dokonce i bez ohledu na jeho nedostatečně jasnou formulaci, kterou zdůraznila Komise, musí být zamítnut jako neopodstatněný. Ve své replice se navrhovatelka v rámci tohoto důvodu dovolává také porušení zásady proporcionality trestu. Kromě pochybností ohledně přípustnosti takové výtky, zvláště pak z důvodu její opožděnosti [90], mám za to, že se skutečnosti tvrzené navrhovatelkou, zejména skutečnost,

90 — Lisabonská smlouva, o kterou navrhovatelka opírá svoji výtku, vstoupila v platnost dříve, i když jen o málo, než byl podán kasační opravný prostředek. Poukazuji dále na to, že v řízení v prvním stupni nebyl uplatňován žádný důvod nebo argument týkající se porušení zásady proporcionality. Přitom jak Komise správně zdůrazňuje, Tribunál a Soudní dvůr ověřovaly dodržování této zásady v oblasti pokut i před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost. Přípustnost tohoto důvodu lze tedy také zpochybnit, jelikož se jedná o důvod vznesený před soudem poprvé ve fázi řízení o kasačním opravném prostředku (viz jako poslední rozsudek ze dne 17. června 2010, Lafarge v. Komise, C-413/08 P, Sb.rozh. s. I-5361, bod 52).

že se neúčastnila protiprávního jednání, nevěděla o něm ani z něj nemohla mít žádnou výhodu vzhledem k tomu, že nepůsobí na dotčeném trhu, omezují na obecná tvrzení – jejichž cílem je ještě jednou zpochybnit legitimitu důkazů, na nichž je založeno přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání navrhovatelce – a neumožňují vážně zpochybnit proporcionalitu pokuty uložené Komisí.

Navrhovatelka dále nezpochybnila legitimitu podmínek, kterým Tribunál v napadeném rozsudku podřídil výkon (či nikoliv) pravomoci přezkumu v plné jurisdikci [92].

79. I šestý důvod kasačního opravného prostředku, který byl vznesen podpůrně, musí být proto podle mého názoru v plném rozsahu zamítnut.

B – *K nákladům řízení*

78. V rozsahu, v němž se navrhovatelka v rámci tohoto důvodu kasačního prostředku dovolává výkonu pravomoci přezkumu v plné jurisdikci Soudním dvorem, který mu svěřuje článek 261 SFEU, připomínám, že podle ustálené judikatury platí, že Soudnímu dvoru z důvodu spravedlnosti nepřísluší, aby když rozhoduje o právních otázkách v rámci kasačního opravného prostředku, nahradil svým posouzením posouzení Tribunálu, který rozhodl v rámci svého přezkumu v plné jurisdikci o výši pokut uložených podnikům z důvodu, že porušily právo Společenství [91].

80. Podle čl. 69 odst. 2 jednacího řádu se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že navrhuji zamítnout kasační opravný prostředek a že Komise požadovala náhradu nákladů řízení, mám za to, že navrhovatelce musí být uložena náhrada nákladů tohoto řízení.

91 — Viz mezi jinými rozsudky ze dne 17. července 1997, Ferriere Nord v. Komise (C-219/95 P, Recueil, s. I-4411, bod 31); ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, Recueil, s. I-8417, bod 129) a Technische Unie v. Komise (výše uvedený v poznámce pod čarou 45, bod 210).

92 — Jak jsem již uvedl výše v poznámce pod čarou 52, v projednávaném případě měl Tribunál v rámci výkonu své pravomoci přezkumu v plné jurisdikci za to, že navrhovatelka neuvedla skutečnosti, které by mohly zpochybnit výši pokuty uložené společnosti (bod 242 napadeného rozsudku).

III – Závěry

81. „Vzhledem k výše uvedenému navrhuji, aby Soudní dvůr kasační opravný prostředek zamítl a uložil navrhovatelce náhradu nákladů řízení."